

Poštšina plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK IX ★ LIII **6** JUNIJ ★ 1953

VSEBINA:

Spomenu Borisa Kidriča	241
Janko Mlakar: 60 let slovenskega planinstva	242
Ivo Valič: V Visokih Turah...	255
Kunaver Pavel: Kraški pojavi v Kamniških planinah	261
M. Pintar: Dedec	271
Društvene novice	272
Iz planinske literature	277
Razgled po svetu	282

Pfeifer Marijan: Ovčke

Slavko Smolej: Pogačnikov dom pri Križkih jezerih
Prilogi natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Clanke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon štev. 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 350.—, ki jo morete plačati tudi v treh obrokih po din 90.—, četrti obrok pa din 80.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javlajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

TOVARNA ŠPORTNEGA ORODJA BEGUNJE pri Lescah (SLOVENIJA)

*s svojo stalno razstavo izdelkov
v Ljubljani, Titova cesta 34, je
eno največjih podjetij te vrste
v Jugoslaviji, ki proizvaja pri-
znano kvalitetno orodje za vse
vrste športa*

Za telovadbo, težko in lahko atletiko, vodni šport, zimski šport, razne športne igre itd.

Opremlja sodobno telovadnico in otroška igrišča s priznanimi orodji!

Izdeluje razne reševalne naprave za gasilce, gorsko reševalno službo, PLZ-e kot n. pr. reševalne gasilske pasove, paradne pasove, gasilske lestve, razna nosila, Mariner naprave, Graminger sedeže, reševalne vreče itd.

Nadalje izdeluje naprave za bolnišnice in za veterinarsko službo.

Športnike opozarja na priznane športne jopiče iz kože in volne, ki so uporabni za vse vrste športa! Dalje na torbice, nahrbtnike itd.

Oglejte si našo stalno izložbo v Ljubljani, Titova cesta 34, kjer dobite vse potrebne podatke o cenah itd.

Zahtevajte specialne ponudbe!

Spominu

BORISA KIDRIČA

Umrli je eden najpomembnejših voditeljev ljudske vstaje in revolucionarnega boja za ustvaritev nove Jugoslavije. Bil je osebnost z velikansko energijo, z izredno revolucionarno in umsko močjo, borec, ideolog, mislec in državnik. Ves narod je v dnevih narodne žalosti pokazal, kako nedopovedljivo težko mu je slovo od pokojnega voditelja, ki je z vsem svojim delom kazal najlepše vrline človeka, ki ljubi svoj narod in domovino. Odlikovala ga je popolna močatost in junaštvo, neizčrpen borbeni optimizem ter globoka, vsestranska kultura. Bil je kot človek in tovariš zgled plemenitosti in najlepših človeških oblik. Bil je neutrujen delavec, ki je pri delu izgoreval do zadnjega diha, zvest, vztrajen, neustrašen.

Smrt Borisa Kidriča je velika in nenadomestljiva izguba za našo domovino. Slovenski planinci bomo vselej spoštovali njegov spomin s tem, da bomo v zgledu njegovega življenja iskali vedno novih pobud, da se bomo po njegovem zgledu borili za tisti svet, ki ga je z vsem svojim delom on pripravljaval in ustvarjal.

Janko Mlakar:

60 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

(Nadaljevanje)

3. Polomije — nasprotnikov

ranjska sekcija Alpenvereina ni mogla mirno gledati, kaj se godi na »nemški zemlji«, da se je Aljaž predrznil kronati »nemškega kralja Julijskih Alp« s krono, ki je nosila slovenski napis. Sklenila je, da se mora stolp podreti in je šla nemudoma na delo.

Nekje so izvohali, da je svoje dni stalo vrh Triglava triangulacijsko znamenje. Zato so ovadili Aljaža, da je s stolpom uničil podzemeljsko triangulacijsko točko. Deželni geometer — zagrizen Nemeč iz Češke —, h kateremu so se zatekali, jim je obljubil, da bo vse storil, kar je v njegovi moči, da bo Aljažev stolp zginil s Triglava. Ukazal je v to svrhu svojemu geometru v Radovljici, naj zbere dokaze, da je bila vrh Triglava res podzemeljska triangulacijska točka, ki jo je Aljaž s svojim stolpom podrł. Bilo je že vse tako lepo napeljšano, da je alpenvereinovce lahko potolažil, češ da bo moral Aljaž stolp podreti in plačati tisoč goldinarjev kazni. Nekateri člani sekcije so že kar v duhu videli, kako »dovški župnik« — podira v potu svojega obraza stolp.

Aljaž je pa dobil dve zanesljivi priči, Požganca (Janeza Klinarja) in občinskega slugo Legata, ki sta pri obravnavi izpovedala, da je vrh Triglava stala samo lesena piramida kot triangulacijsko znamenje, ki jo je z leti vihar razdrł in odnesel. Tako je zmagala pravična stvar.

Še več! Stotnik Schwarz je prosil Aljaža, da je smel vzeti stolp za mero in je vanj zakopal škatlo s pergamentom kot resnično triangulacijsko točko ter mu rekel: »Sedaj je stolp pod cesarskim varstvom, ostane pa vaša last. Prepisati ga ni treba. Dal sem tudi okrajnemu glavarstvu ukaz, naj orožniki vsako leto pogledajo, če je kdo stolp poškodoval.« Tako so Nemci pošteno pogoreli in dosegli prav nasprotno od tega, kar so hoteli imeti.

Ker niso pri stolpu nič dosegli, so se vrgli na Staničevo zavetišče, kjer so trdno upali, da bodo uspeli, ter so se že v naprej veselili, da bo moral Aljaž »to luknjo«, kakor so imenovali Staničevo zavetišče, zazidati. Stalo je namreč na svetu verskega zaklada, ki je bil v državni upravi, uslužbenci pa večinoma zagrizeni Nemci ter hudi nasprotniki SPD. Toda njihovo veselje je bilo prezgodnje.

Zadeva je šla na ministrstvo za poljedelstvo. Minister je bil takrat grof Falkenhayn, češki fevdalec. Odločil je, da zavetišče ostane, Aljaž naj se pa z gozdarskim uradom pogodi za letno najemnino.

Pogodil se je za letnih 10 krajcarjev, za kar si je lahko gozdarska direkcija kupila 6 svežih žemelj.*

V obeh tožbah so se alpenvereinovci do dobrega razgalili. Saj je bil stolp dobrodošel tudi nemškimi turistom, prav tako so lahko ob nevihti tudi Nemci iskali zavetja v Staničevem zavetišču. Že prve dni po otvoritvi stolpa, se je več nemških planincev v spominski knjigi zahvaljevalo Aljažu za to »imenitno zavetje« proti vetru in mrazu. Celo moj bivši profesor nemščine Hintner, sicer zaveden Nmec, ga je pohvalil kot »vrlega prijatelja gora v talarju«, ter podaril, »da zasluži za stolp zahvalo in priznanje vseh planincev.« Naši domači Nemci ali določneje rečeno, nemčurji pa: »Aljažev stolp se mora podreti.« In zakaj? Ker je vsak planinec na njem spoznal, da je Triglav slovenska gora. Kranjska sekcija je v tej zadevi jasno pokazala, da je njeno planinstvo le lupina, jedro pa osvajanje tujega ozemlja.

Najbolj je pa Kranjsko sekcijo bodla v oči Triglavsko koča, zlasti še, ker ji je res delala konkurenco. Zahajali so vanjo namreč tudi nemški planinci. Ko je leta 1899 dal O. O. vknjižiti SPD na njegovo posestvo na Kredarici, so zvedeli Nemci, da je njegov mejaš verski zaklad. »Morda bi se pa tu dalo kaj narediti,« so si mislili in opozorili svoje prijatelje pri državni upravi, da stoji Triglavsko koča s kapelico vred najbrž na svetu verskega zaklada. Če bi bilo to res, bi SPD izgubilo obe stavbi, ker je veljalo pravilo: čigar svet, tega stavba, ki stoji na njem. Uprava je ukazala, naj se zadeva razčisti; razčiščenje naj bi se seveda tako izvršilo, da bi prišlo SPD ob svojo najlepšo kočo —. In kakšno veselje bi zavladalo v Kranjski sekciji, če bi se to zgodilo in bi morda postala Triglavsko koča — Triglavhütte in podružnica Deschmannove koče!

Ni bilo čudno, da je Aljaž v svoji zaskrbljenosti poslal v Ljubljano glasen SOS in prosil za odvetnika in inženirja, da bi branila posest SPD pri razmerjenju, ki se je imelo vršiti 18. avgusta 1900. Osrednji odbor je naprosil nadinženirja Žužka in Aljaža, naj zastopata društvo pri merjenju. Po naključju je bil pa tudi dr. Fran Tominšek takrat, ko se je merjenje vršilo, na Kredarici. Hohn, geometer verskega zaklada, je najprej ugotovil, da preseka meja Triglavsko kočo nekako v sredini. Žužek je pa s šestilom dokazal, da se v mapi mejna črta nekoliko lomi, in sicer tako, da ostaneta koča in kapelica še na svetu SPD, kar je slednjič geometer s precej kislim obrazom priznal.

Čudno je pa le, da se ni noben član O. O. potrudil na Kredarico, ko je vendar šlo za tako važno zadevo. Ali se O. O. ni zavedal te važnosti? Mislim, da se je. To sklepam iz poročila o delovanju OD v VIII. društvenem letu (Pl. V. 1901), v katerem je tajnik navedel tole: »Omenjeno bodi, da se je v minolem letu vršilo velevažno mer-

* Ker se ne spoznam v valutarnih vprašanjih, ne morem takratnih goldinarjev ali kron preračunati v današnji dinar. Radovedneži si pa lahko pomagajo s tem, da vzamejo za podlago — žemljo. Za krono si takrat dobil 30 žemelj, za goldinar pa 60.

jenje sveta naše lastnine in to v našo popolno zadovoljnost in za-
doščenje.« Da se je merjenje tako srečno za SPD izvršilo, je pa imel
O. O. preklicano malo zasluge.

Človek bi mislil, da bodo Nemci po teh treh polomijah, ki so jih
doživeli, mirovali, pa niso. Vrgli so se na SPD s smešenjem, natolce-
vanjem in obrekovanjem, s katerim so polnili predale zlasti Tages-
pošte, Tagblatta, pa tudi uradnega glasila Alpenvereina Mitteilun-
gen. Pa tudi po spominskih knjigah so trosili svoje »cvetke«. Kot
vzorec naj navedem eno iz spominske knjige v Lučah iz leta 1898:
»Ihr habt uns das Land gestohlen, — rühmt euch dessen unverhohlen,
— euch soll alle der Teufel holen.« (Da ste nam ukradli deželo, s
tem se hvalite. Hudič naj vas vse vzame!). Človek bi mislil, da je to
zapisal kak mlad »besnik«, pa ne. Podpisan je bil upokojeni — pro-
fesor Polzer.

Na napade sovražnih nam sekcij Alpenvereina in posameznih
»kulturonoscev« à la profesor Polzer je odgovorilo SPD v Pl. V. 1896
pod naslovom »Našim nasprotnikom,« takole:

»Povsod pojo naši nasprotniki staro obrabljeno pesem, da Slovenci
niso še kulturen narod ter le druge posnemajo, poleg tega so pa še toliko
zlobni, da hočejo nemški kulturi zatreti zadnjo sled. Ali je res gorostasna
pregreha, da si Slovenci upajo na svoji rodni zemlji zaznamenovati, po-
pravljati in napravljati pota, postavljati slovenske napise ter graditi
planinske kočje, ne da bi poprej vprašali »Nemško in avstrijsko planinsko
društvo«, oziroma njegovi sekciji na Kranjskem in Štajerskem za milost-
no dovoljenje? Zato je treba seveda naše delovanje smešiti. Spoznali so
pa stvarno in razsežno delovanje, katerega vse smešenje ni moglo ovirati,
opazili so nevšečno jim konkurenco, ki je razpršila njih samohvalje in
ponižala njih samooblastnost. Zato so zagnali po raznih časnikih divji
vik in krik, kakor da bi se majala podstava njih ne naših domačih gora.
Strast in zavist rujeta v srcih naših nasprotnikov in zato si iščejo duška
v sistematično urejenih, drug za drugim prihajajočih napadih proti SPD.

Z našim delovanjem sta prizadeti le sekcija Krain in Cilli. V teh
nemških podružnicah bivajo naši obrekovalci, kajti drugim turistom je
pač vse eno, katero planinsko društvo vrši to ali ono delo, da le služi
pravemu namenu. Ob vsaki priliki skoraj, kadar poročata omenjeni po-
družnici o svojem delovanju, napadeta SPD. S tem hočeta menda delati
večjo reklamo za svojo delavnost. Zato jima je naše delovanje le »eine
sonderbare Parallelaction« (čudno vzporedno delo), a ta izrek je le brez-
obrazna drznost in očitna neresnica. Ako sta ti dve sekciji res že pre-
skrbeli za vse potrebe turistov v naših planinah, kako je potem sploh
mogoče, da je SPD še našlo toliko neobdelanega sveta za svoje delovanje?»

Nato zavrača SPD posamezne očitke in konča svojo polemiko z obe-
ma sekcijama takole: »Zapomnijo si naj naši nasprotniki, da s svojim
krikom ne bodo nikdar strahovali SPD na njegovem lastnem domu, toli-
ko zavednosti in ponosa imamo še vedno.«

Seveda niso bili vsi Nemci tako sovražni SPD. Südsteierische Post
in tudi Grazer Volksblatt sta tu in tam prinašala članke, v katerih
so se dopisniki laskavo izražali o njegovem delovanju, zlasti o onem
v Triglavskem pogorju ter hvalili gostoljubnost, katero so uživali v
naših kočah.

Leta 1896 je priredila graška podružnica ÖTC vodniški tečaj, ki
je trajal od 22. do 30. januarja. Ponudila je SPD tri prosta mesta,

kar je to hvaležno sprejelo. Vsi trije aspiranti so prejeli lepe diplome in z veseljem pripovedovali, kako so se v Grazu dobro imeli.

Mi Slovenci pač nismo narodni šovinisti in izhajamo z vsakim, ki hoče z nami — izhajati.

4. Nove poti na Triglav

V letu 1897 je O. O. glavno skrb posvetil že obstoječim stavbam, zlasti Triglavski koči. Na Kredarici je namestil meteorološko opazovalnico. Vse potrebne instrumente je posodil brezplačno centralni meteorološki zavod na Dunaju. Oskrbnik koč, Anton Pekovec, ki je (mimogrede povedano) znal več jezikov, celo latinski, jih je tako vestno nadziral, da je uspehe opazovalnice zavod večkrat pohvalil.

Nekateri planinci so se pritoževali čez tako imenovano Spodnjo pot, ki vodi preko snežišč na Kredarico. Zgodilo se je namreč včasih, da je ta ali oni planinec zdrsnil in se brez vozovnice popeljal v sneženo konto, ki ga je prijazno sprejela v svoje mrzlo naročje. Edina nerodnost je bila ta, da je moral iz konte lezti nazaj na pot, kar je seveda več časa zahtevalo, kakor prejšnja »vesela« voznja.

Zato je dal O. O. nadelati Srednjo pot, ki je bila izpeljana večinoma po kopnem naravnost na vrh Kredarice. Pa tudi ta pot ima svojo Ahilovo peto v obliki kratkega strmega plazu, ki je včasih popolnoma leden. Zato je tudi danes popolnoma opuščena. Najbrž je zob časa tudi poruval vse kline in potrgal vse žice, s katerimi je bila zavarovana.

Kar se tiče organizatoričnega dela, ga O. O. ni zanemarjal. Ustanovil je amaterski-fotografski odsek, ki je skozi vsa leta preskrboval planinska zavetišča s krasnimi razglednicami, potem pa reklamni odsek, ki je skrbel za potrebno propagando.

Na enem izmed poučno-zabavnih večerov je Aljaž predaval o optičnem telegrafu, ki ga je sam izumil in ki se je dobro obnesel na obeh velikih slavnostih na Kredarici. Več se jih je že med predavanjem naučilo na Aljažev način brzojaviti. Vsa umetnost obstoji v tem, da z loparjem mahaš. Navpični mahljaji pomenijo pike v Morsejevem alfabetu, vodoravni pa črte. Treba je samo še, da se človek nauči Morsejev alfabet, pa je — telegrafist.

Konec leta 1897 je imelo SPD 754 članov. Kako so si jih pa OD in podružnice med seboj razdelila, nisem mogel nikjer zaslediti. Triglavsko kočjo je obiskalo 233 planincev, med njimi tudi več Nemcev.

Že obstoječim podružnicam se je pridružila Češka. Prvi njen predsednik je bil dr. Chodounsky. Za kraj delovanja si je izbrala Jezersko z njegovo gorato okolico.

Občnji zbor, ki se je vršil 14. februarja 1898 je Orožen otvoril s temi besedami: »Za sabo imamo petletno dobo društvenega delovanja in če se oziramo na doslej izvršeno delo, smemo pač brez pretiravanja reči, da niso bile naše težnje zaman in brezuspešne.«

In to je res. Vsak mora priznati, da je SPD v prvi petletki vkljub vsem oviram veliko storilo. Svoj obstoj bi lahko že s tem »opravičilo«, da nam je osvobodilo Triglav.

V letu 1898 je cesar Franc Jožef obhajal 50-letnico svojega vladanja. O. O. je sklical 24. maja izredni občni zbor. Glavna točka je bila volitev enega odbornika. Izvoljen je bil Mulaček Janko, cand. prof. Zdi se mi pa, da ni bila to prava »glavna točka«, ker bi prav lahko izhajali brez enega odbornika do prihodnjega rednega občnega zbora. Mislim, da je bila glavna točka sklep, »da zgradi SPD že tekoče leto jahalno pot na Triglav do Triglavske kočice.« Kajti v isti številki Pl. Vestnika (1898, številka 6), v kateri je poročilo o izrednem občnem zboru, je na prvi strani priobčen tale »Poziv«:

Slovensko planinsko društvo proslavlja petdesetletnico slavnega vladanja Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. z napravo jahalne poti skozi Krmo in Kredarico do Triglavske kočice in prosi Najvišjega privo-ljenja, da se imenuje jahalna pot v spomin cesarjevega jubileja »Ce-sarja Franca Jožefa I. Triglavska jahalna pot«. (Zelo »pripravno« ime!).

Osrednji odbor je pričakoval, da bo na ta način najlaže prišel do potrebnega denarja in do dovoljenja, da sme zgraditi pot. Denarja se je sicer nekaj nabralo, dovoljenja za pot pa O. O. ni dobil. Naredil je več prošenj na Forstdomänendirektion v Gorici, pa ni niti od-govora dobil. Direktorja, ki je bil sovražno razpoložen proti SPD, ni ganilo niti dejstvo, da bo jahalna pot nosila ime »presvitlega« cesarja.

Aljaž je bil za to pot zelo navdušen, pa njegova navdušenost ni bila dinastična, marveč planinska. Rad bi bil pomagal do lepih užit-kov tudi onim, ki zaupajo bolj konjskim, oziroma oslovskim nogam kakor svojim. Skušal je doseči po ovinkih, kar ni mogel O. O. naravnost. Jan, posestnik v Gorjah, je dobil dovoljenje za vozno pot iz državnih gozdov v Krmi, v katerih je kupil les, da ga je lahko sprav-ljal domov. Aljaž pa je podkupil delavce, ki so gradili pot, da so jo podaljšali do Vernerja. Hotel je z njo nadaljevati naslednje leto, pa so plazovi še to, kar je bilo narejenega, odnesli, da se je komaj po-znalo, kje je bila nadelana. Tako ni bilo iz jahalne poti nič.

Tudi Kranjska sekcija je nameravala zgraditi jahalno pot in sicer čez Gube do Deschmannove kočice. Stroške bi bila pokrila Kranjska hranilnica. Pa tudi ta je padla v vodo. Ko so inženirji pre-gledali svet, po katerem bi morala biti izpeljana, so ugotovili, da jo bo prva zima v zvezi s pomladjo vzela kakor ono v Krmi pod Ver-nerjem. Tako je Triglav ostal brez jahalne poti, kar pa ni škoda.

Več sreče je imelo OD pri vlogi na kranjski deželni zbor, v kateri je predlagalo, da bi se planika (gnaphalium Leontopodium) in kra-ljeva roža (daphne Blagayana) zaščitili. Predlog je bil soglasno spre-jet. Nato se je izdelal poseben zakon, ki je bil kmalu nato od cesarja potrjen. Seveda planinci ga — niso sprejeli.

Tudi poziv na I. tekmovanje amaterskih fotografov ni bil udarec v vodo. Vabilu se je odzvalo sedem amaterjev, ki so poslali na raz-

stavo 100 slik, seveda samih pokrajinskih iz naših planin. O. O. je priredil nalašč zato »Planinski večer«. Nagrado so dobili štirje amaterji. Navzočemu Kadilniku so piparji izročili častno diplomu za prvenstvo v slovenski turistiki. V letu 1897 je namreč prehodil 61 000 višinskih metrov.

Konec leta 1898 se je število članov SPD približalo prvemu tisoču. Bilo jih je namreč 926. Triglavsko kočo je obiskalo do 23. avgusta 206 planincev, med katerimi je bilo 21 Nemcev in 19 Čehov. Izmed podružnic se je najbolj skazala Savinjska, ki je zgradila Gornjegradsko kočo na Menini planini (pogorela 1920) in kapelico sv. Cirila in Metoda pod Ojstrico.

VI. občni zbor se je vršil 20. februarja 1899. Poročilo o delovanju OD, priobčeno v Pl. V., obsega le nekaj vrstic. Najvažnejša točka je bila menda volitev novega odbora. V odboru jih je ostalo šest. Namesto treh, ki so izstopili (Krulec, Wölfling in Sbrizaj, ki so se komaj ogreli v O. O.) so bili izvoljeni dr. Vladimir Foerster, Miha Verovšek in Andrej Laharnar. Mulaček je pa izginil z jahalno potjo vred.

Tega leta sta dobila Triglavsko koča in Aljažev stolp žig, kar so z veseljem pozdravili zlasti planinci obojega spola, ki nabirajo po planinskih zavetiščih »štemplje«. Na občnem zboru niso vedeli nič drugega pametnega skleniti, kakor da se mora postaviti na Javorniku na Notranjskem razgledni stolp. Oni na Šišenskem vrhu je k sreči zaspal.

Isto leto so Nemci zopet izkopali kost, da so jo lahko glodali. Na Srednji Ponci se je namreč smrtno ponesrečila Dunajčanka Ivana Stein. To priliko so hitro zgrabili alpenvereinovci, da so udarili po SPD, češ da s svojim zaznamovanjem nevarnih potov spravlja planince v nesrečo. Zelo zlobne tozadevne opazke so prinesle Mitteilungen in nekateri drugi nemški časopisi. Ponesrečenka si je bila pa sama kriva smrti, ker je hotela sestopiti na Klanjška jezera, v smeri, kjer ni bilo poti ne markacij. V Rateče je zahajala več let in se je v njih popolnoma udomačila. Zato so ji Ratečani priredili lep pogreb, kar so Nemci razglašali po listih kot reklamo za SPD.

Leta 1899 se je ustanovila Kranjska podružnica z Jankom Majdičem na čelu. Podružnice so v delovanju prekosile OD. Savinjska je postavila kar tri koče: Hausenbichlerjevo na Mrzlici, Kočo na Boču in Luško kočo pod Dleskovcem. Rateški župnik Lavtižar je pa postavil s pomočjo svojih župljanov v vzočju Nadiže v Planici planinsko zavetišče. Aljaž mu je prerokoval, da bo takoj prihodnjo zimo ali pomlad »koliba« pomolila vse štiri proti nebu. Zmotil se je samo za eno leto. Leta 1901 jo je namreč prevrnil plaz, ki je prigrmel s Ponce. Bila je pa tako trdno vezana, da je ostala cela. Vendar je imelo 10 mož precej opraviti, preden so jo postavili pokoncu. Pogin ji je bil pa menda — usojen. Tri leta pozneje jo je namreč plaz popolnoma porušil.

Konec leta 1899 je število članov SPD prekoračilo prvi tisoč. OD jih je imelo 526, podružnice pa 630, torej skupno 1156. Triglavsko kočo je obiskalo 190 planincev.

Edino večje delo, ki ga je v naslednjem letu izvršilo OD, je bila cesta v Tnalu, ki pa seveda ne spada med planinske naprave. Dolga je 520 metrov in veže doline Kot in Radovno z Mojstrano in Gornjami. S to cesto se je OD hotelo nekoliko oddolžiti občini, ki mu je hodila pri raznih napravah na roko. Sicer je pa tudi samo imelo od nje dobiček, ker je po nji lahko dovažalo potrebščine za Triglavsko kočo z vozom noter v konec Kota, kjer so jih potem prevzeli nosači. Stroški niso bili veliki, ker je Aljaž, ki je naredil tudi načrt, delo, prevzeto od Požganca, vodil in nadzoroval. Vsa cesta je stala tisoč kron.

Bila je sicer zgrajena in prepuščena prometu že leta 1900, njeno otvoritev so pa praznovali šele naslednje leto 19. majnika. Slovesnosti se je udeležil tudi dr. Frischauf, ki je dal prvo pobudo za cesto. V svojem govoru je poudaril veliko njeno korist ter prosil občino, naj skrbi zanjo ter uredi vso pot do Krme, da bodo turisti radi hodili skozi to lepo dolino na Triglav. Po otvoritvi je imel O. O. z nekaterimi zastopniki občine pri Šmercu skupen obed.

Cesta v Tnalu, oziroma njena slovesna otvoritev je bila v precejšno korist za OD, ki si je s tem v občini utrdilo svoje stališče ter do cela izpodrinilo Alpenverein, h kateremu so se še v polpreteklem času nekateri občinski možje kolikor toliko nagibali.

Opazovalnica na Kredarici je dobro poslovala, kar se spozna iz tega, da ji je nakazalo ministrstvo za uk in bogočastje 400 kron podpore.

V letu 1900 je odstopil odbornik Lindtner in je bil namesto njega izvoljen v odbor Ivan Ogorelec. Konec leta je imelo SPD 1333 članov, in sicer OD 630, podružnice pa 703. Triglavsko kočo je obiskalo 232 planincev. Ustanovljeni sta bili dve podružnici, Ziljska z načelnikom, državnim poslancem Francem Grafenauerjem in Posavska. Savinjska podružnica je zgradila kočo na Raduhi, Češka pa na Ravneh.

Zadnja štiri leta po otvoritvi Triglavskega doma ni OD v Triglavskem pogorju nobenega večjega dela izvršilo. Skrbelo pa je za boljše obratovanje koč. Orožnova koča, ki je bila sicer za silo preskrbljena s proviantom in tu in tam za nekaj dni oskrbovana, je dobila v prvem letu našega stoletja stalnega oskrbnika. Na koči so se izvršila tudi nekatera potrebna popravila in izboljšala se je oprema. Uspeh ni izostal. Imela je do konca turistične seziije 88 obiskovalcev, toliko, kolikor jih ni imela prej več let skupaj.

Triglavsko kočo je dobila novo oskrbnništvo v Janezu Arhu in njegovi ženi iz Srednje vasi, ki sta skozi vrsto let vestno in v splošno zadovoljnost obiskovalcev vršila svojo dolžnost. L. 1901 je bilo med njimi 45 Čehov in 44 Nemcev. Štirje nemški planinci iz Trsta so

poslali SPD celo razglednico s tole vsebino (prevedeno): »Spoštovano SPD v Ljubljani! Podpisani so šli dne 27.—29. t. l. skozi Vrata v Triglavsko kočo. Postrežba je bila tako odlična, da moramo slovenskemu vodečemu društvu izreči najlepšo zahvalo. S planinskim pozdravom!« Bruno Brückner, Straper, Erlauer, Otto Lamprecht. Več drugih planincev, Nemcev in Čehov, je pa zapisalo pohvale v knjigo.

Ker je obisk nemških turistov v Triglavski koči vedno bolj naraščal, je razglasila Kranjska sekcija, naj člani Alpenvereina zahajajo v Deschmannhütte. V Mojstrani je bil tiste čase neki član nemške študentovske zveze Carniolia, Prögl po imenu, ki je prežal na nemške turiste in zahteval od njih častno besedo, da ne pojdejo v slovensko kočo.

Ko sem nekoč prišel z vrha, sem našel tri Nemce, ki so oprezovali okrog naše kočice. Vprašali so me, če smejo vstopiti. Kozarec dobrega vina jim je razvezal jezike. Med drugim so mi rekli, da bi zelo radi ostali v koči, pa so v Mojstrani dali nekemu mladeniču častno besedo, da bodo prenočili v Deschmannovi koči.

V letu 1901 je dobil Sv. Jošt hidrografska postajo. Ombrometer z vso potrebno pripravo je dal deželni hidrografski zavod. SPD je pa preskrbelo aneroid in vetrnico. Opazovanje je prevzel tamošnji župnik. Posvetva SPD so se pomnožila za svet na Grmadi v Polhograjskih Dolomitih, katero je kupilo OD z namenom, da bo na njem zgradilo majhno zavetišče.

SPD je vedno bolj vzbujalo zanimanje sorodnih društev. Tako je HPD izrazilo željo, da bi rado prišlo v tesnejše stike s SPD. Na to je odgovoril O. O. v Pl. V. 1901, 174, da bi prav rado delovalo naše društvo s HPD na turističnem polju ter bi srčno radi pozdravili v naših planinah tudi brate Hrvate, kamor v novejšem času prihajajo bratje Čehi v obilnem številu. Bolgarsko turistično društvo pa je pristopilo v SPD kot pravi član in mu je obljubilo v zameno vse svoje publikacije.

Občni zbor se je vršil v februarju 1901 v Narodnem domu, na katerem je bil namesto odstopivšega odbornika Mandlja izvoljen dr. Fran Tominšek, ki je pozneje kot načelnik, oziroma kot predsednik v pravem pomenu besede vodil društvo skozi dolgo vrsto let. Kar se tiče novih planinskih naprav je na tozadevna vprašanja naznanil Orožen, da bo OD otvorilo še v tekočem letu razglednika na Javorniku in Artvižah v Istri.

Čudno, da O. O. ni prav nič na to mislil, da bi bila čisto slovenska pot na Triglav in velika kočica, oziroma dom v Vratih, potrebnejša kakor omenjena razglednika. Treba je bilo zopet Aljaža, da je O. O. na to spomnil.

Alpenvereinovci so radi očitali SPD, da ne zna drugega, kakor postavljati konkurenčne kočice, v katere pa morajo slovenski turisti hoditi po nemških potih. V tem oziru jih je največ preslišal ravno Aljaž. Najbolj nerodno pri vsej tej zadevi je bilo to, da so Nemci

imeli glede potov prav. Medtem ko so »ljubljski gospodje« ugebali, kje bi kak razglednik postavili, si je triglavski župnik belil glavo, kje bi se dala nadelati slovenska pot na Kredarico. Kot, Krma, pa tudi Bohinj niso prišli v poštev. Ostala so samo še Vrata in sicer pobočje Cmira. Po njegovem mnenju bi se po njem dala izpeljati zavarovana pot, ki bi prišla na sedlo pod Begunjskim vrhom.

Obrnil se je najprej na gonjače, ki so gonili gamse po Cmiru, pa ni ničesar od njih zvedel. Najbrže so se bali lovskih zakupnikov, ki bi se gotovo hudovali, če bi nadelali pot skozi njihovo lovišče, kjer bi planinci begali gamse, zlasti tisti iz rodu planinskih vriskačev (homo alpinus ululans). Nato se je pa zatekel k Turku, ki je imel blizu Aljaževe kočje bajto, za katerega je vedel, da je svoje dni hodil v Cmiru za ovci. Tudi ta se je sprva nekoliko obotavljal, potem pa mu je le zaupal, da ve, kje bi se dala pot izpeljati.

Aljaž je sporočil O. O., v katerem je takrat že sedel Tominšek, ki je takoj v začetku svojega delovanja v OD vedno gledal, kje bi dobilo SPD kako novo »postojanko«. Prišel je takoj v Mojstrano ter v spremstvu Požganca in Turka pregledal svet v Cmiru ter z njuno pomočjo »zakoličil« prvo slovensko pot na Kredarico — T o m i n - š k o v o p o t. Otvorjena je bila 6. septembra 1903 ob udeležbi kakih 50 planincev, med katerimi je bilo zastopanih več podružnic in HPD po profesorju Pasariću.

Udeležencem se je pridružil tudi amater-fotograf Anton Gregorc. Med potjo je večkrat postal in slikal. Ker je precej zaostal, je zaklical družbi, da ga ni treba čakati. Ko je šel potem naprej, je krenil z nadelane steze in se je zaplezal. V majhni duplini je čakal tri dni na rešitev, ki so jo mu slednjič prinesli lovci, ki so slišali njegove klice na pomoč. Te res nerodne zadeve so se seveda Nemci takoj polastili ter se na dolgo in široko razpisovali v svojem časopisju ter grdili SPD. Zato je potem za vsak primer dal O. O. pri vstopu na Tominškovo pot namestiti tablo s svarilom: »Samo z vodnikom!«.

Razen Tominškove poti je OD zgradilo tudi pot na levi strani Luknje ob Triglavu navzdol v Zadnjico (čez Ruše). Stara pot čez Zajavor je namreč včasih nekoliko nevarna zaradi kamenja, ki ga proži drobnica, kadar se pase na pobočju Pihavca.

Konec leta 1901 je imelo SPD 1436 članov in sicer OD 474, podružnice pa 962. Čuden je padeč članov OD, ki jih je v enem letu izgubilo 156. Morda so si jih nekaj prisvojile podružnice. Število njihovih članov se je namreč pomnožilo za 259. Kot 9. podružnica se je ustanovila Podravska pod načelstvom Davorina Lesjaka. Planinska zavetišča so se pomnožila za tri kočje. Soška podružnica je otvorila 5. avgusta Trillerjevo kočjo, Radovljiška Tomčevo na Poljški planini, predsednikov namestnik Ziljske podružnice Milonik-Koren je pa postavil na lastne stroške na Zahomski planini lepo kočjo, namenjeno turistom in letoviščarjem. Triglavska kočja je imela 241 obiskovalcev.

5. Aljažev dom

Aljaž je vedno trdil, da so Vrata najlepša dolina v Alpah in je bil o tem tudi prepričan. Rad bi bil videl, da bi ta »najlepša dolina« postala mednarodno izhodišče za ture, letovišče in višinsko zdravilišče. Zato je bilo treba po njegovem mnenju pod Triglavsko steno blizu Aljaževe koče postaviti velik hotel z vso udobnostjo, ki jo zahteva sodoben gost. Imel je pred očmi sredi parka stoječo krasno zgradbo z napisom: »Grand - hotel - Vrata«.

Za tako podjetje pa je treba seveda veliko denarja, ki ga SPD ni imelo. Zato je bila njegova zamisel ta, da bi se ustanovila delniška družba »Vrata«, ki bi vso zadevo finansirala. In res se je na njegovo pobudo v Ljubljani vršil sestanek, na katerem je obljubljal navzočim »delničarjem« 20% -no dividendo. Kljub tej sijajni naložbi kapitala ni prišlo niti do ustanovnega zbora.

Sestanek pa le ni bil brez uspeha. Na rednem občnem zboru, ki se je vršil 22. marca 1902, je dr. Tomišek v imenu odbora predlagal, naj se v Vratih poleg Aljaževe koče zgradi planinski hotel in sicer tako velik, da bo poleg restavracijskih prostorov v pritličju v I. nadstropju in v podstrešju kot II. nadstropju do 20 sob in da se stavba na ta način uredi, da jo bo mogoče na eno stran razširiti. Za zgradbo in notranjo opravo ter popravo ceste od Mojstrane do Vrat naj se najame posojilo v znesku 30 000 kron. Po vsestranski utemeljitvi in pojasnitvi je bil predlog z velikim navdušenjem sprejet. V svojem poročilu o občnem zboru je poročevalec zapisal (Pl. V. 1902): »S tem velevažnim sklepom se začne nova doba v delovanju SPD.«

Ko je Aljaž to zvedel, je spoznal, da z grandhotelom ne bo nič, pa se je zadovoljil tudi s planinskim in šel takoj na delo. Nekje, kakor sem slišal pripovedovati, so hoteli zidati cerkev, pa so z zgradbo pričeli s tem, da so kupili — kajfež. Nekaj podobnega je tudi Aljaž naredil. Začel je z vodovodom, ki mu je dal dela čez glavo. Poiskal je v Cmiru studenec, ki je imel dovolj vode skozi celo leto, naredil načrte, skrbel za material in delavce ter delo nadzoroval. Še v poznih jesenskih mesecih je hodil v Vrata v vsakem vremenu, da so ga morali včasih delavci štiporamo nositi čez hudournike. Obiskala sta ga pri neki priliki dva inženirja, ki sta bila zaposlena pri karavanskem predoru in si ogledala njegovo delo. Pri odhodu sta svetovala Aljažu, naj sleče duhovsko suknjo in gre za inženirja.

Na občnem zboru so govorili tudi o nameravani koči na Golici. Odbornik Verovšek je pojasnil, da je O. O. že kupil svet za kočo, naredil vodnjak in poskrbel za stavbeni les. Zborovalci so vzeli to na znanje in sklenili, naj se imenuje koča po Kadilniku.

Zadnja točka na dnevnem redu so bile volitve, ker je odboru potekla poslovna doba. Volili so po novih pravilih, po katerih naj bi se poleg odbornikov izvolila tudi dva namestnika, ki bi vstopila v odbor, če bi kak odbornik izpadel. Z vzklikom so bili izvoljeni vsi stari odborniki, razen Ogorelca, ki je izstopil, in Leharnerja, ki je

umrl. Občni zbor je soglasno izrekel zahvalo Ogorelcu, ki je tako vestno in spretno vodil knjigovodstvo in blagajno, da je v enem letu uredil finance in poplačal vse dolgove.

Na novo so bili izvoljeni odborniki: Janko Bleiweis, inženir Jaroslav Foerster, za odbornika, Josip Verbič in Janko Mlakar pa za namestnika. Z Verbičem sta pa takoj zvedela, da ni treba čakati, kdaj bo kak odbornik umrl ali izstopil, marveč naj pridno hodita na seje.

Edina zgradba, ki jo je to leto OD zgradilo, je bilo verandi podobno zavetišče na Grmadi. Otvoril jo je Orožen, ki je povedal marsikaj zanimivega o tem dolomitskem vrhu. V dobi francoske vlade so mu dali Francozi ime: Nos kralja Ludovika XIV. OD je tudi poskrbelo z dobro urejeno stezo za boljši dostop.

S kakšnimi nasprotniki je moralo SPD računati, nam je povedal Pl. V. 1903, na strani 133. »Lansko leto smo postavili bolj skromno, a primerno in udobno zavetišče na krasni Grmadi. Z njim smo ustregli vsem, ki radi pohajajo v našo bližnjo Švico. Le ljubljanskim pristnim Germaničem se praznijo kar čreva na naše naprave, kadar jih zagledajo. Tako so spet o velikem šmarnu nesramno oblatili s svojo blatno kulturo zavetišče, vrgli v dolino mizo, odstranili znamenja in napise okoli Goljeka.«

OD je tudi pomagalo graditi — mostove. Tako je dala Radovljiški podružnici podporo, da je mogla premostiti Savo pod Kamno gorico in pa med Žirovnico in Zasipom. Da taka in podobna dela ne spadajo med planinske naprave, je jasno. Zato jih je skušala podružnica opravičiti, češ da je z mostovoma koristila domačinom v praktičnem in gmotnem oziru in da na ta način stori tudi kaj za one člane, ki ne morejo v »sinje višave«.

Še nekaj naj omenim, kar ni imelo dosti s planinstvom opraviti, »slovensko planinsko večerjo«, ki jo je Češka podružnica priredila v Pragi v dvorani na Žofinu dne 6. decembra 1902, s tem jedilnim listom: Grahova juha (v spomin na Kredarico), mesene klobase z zeljem in gams z žganci. Vse to so zalivali s pristnim cvičkom. Večerja naj bi jih spomnila na lepe dni, ki so jih prebili v slovenskih krajih. Bila je pa tudi reklama za SPD.

Markacijski odsek je tudi to leto pridno zaznamoval pota in nameščal napisne tablice. Amaterski-fotografi so pa razstavili 56 slik.

Članstvo SPD se je pomnožilo na 1562. OD je imel 523 članov, podružnice pa 1039. Triglavska koča je imela 297 obiskovalcev. Dne 21. avgusta je Posavska podružnica otvorila kočo na Lisci.

V letu 1903 je obhajalo SPD desetletnico svojega obstoja. V tem letu stopata dva dogodka v ospredje, ki se nista zgodila v gorah, ampak na parketu Narodnega doma: I. planinski ples in slovesnosti, oziroma prireditve, s katerimi je SPD slavilo desetletnico.

I. planinski ples se je vršil 1. februarja in se je zelo dobro obnesel. Čistega dobička je bilo 2272 kron. Ker se je skazal kot bogat vir dohodkov, je O. O. takoj na prvi prihodnji seji sklenil, da ga priredi po možnosti vsako leto 1. februarja.

Svojo desetletnico je slavilo SPD dne 10. in 11. oktobra po določenem sporedu: v soboto s planinskim večerom v sokolski telovadnici v Narodnem domu s sodelovanjem pevskega oddelka trgovskega društva Merkurja in ljubljanske društvene godbe.

V nedeljo se je pa vršil slavnostni občni zbor. Udeležilo se ga je od desetih podružnic po svojih zastopnikih 8, dve sta se pa opravičili. Načelnik Orožen je pozdravil vse navzoče, se spomnil težav, s katerimi se je bilo treba boriti, in omenil uspehe, na katere je SPD lahko ponosno, če pogleda na svojo tako kratko dobo. Po govorih nekaterih zastopnikov podružnic, je Tominšek razvil program za prihodnje delovanje SPD in predlagal: »1. Delokrog podružnic naj se bolj natanko določi in podružnice naj delajo na to, da se opomorejo v toliko, da bodo samostojno zmagovale vsaka svoje delo tako, da se bo tudi za Ljubljano lahko ustanovila švoja podružnica in da bo O. O. samo nadzorovalen in vodilen činitelj. 2. Društvo mora skrbeti bolj za reklamo. Z opisovanjem naših krajev naj se privabljajo turisti, saj listov je mnogo na razpolago. Posebno je treba opozarjati na divne obmejne kraje. 3. Društvo mora gledati na to, da avtorizira svoje vodnike. 4. Društvo naj vsak napad pošteno odbije in zavrne. Ne bodimo pohlevne ovčice kakor doslej, saj smo se prepričali, da s kulantnostjo, prijaznostjo in samozatajevanjem nič ne dosežemo.«

Program za prihodnje delovanje je občni zbor navdušeno potrdil. Slavnost se je zaključila s skupnim obedom v Narodnem domu.

SPD je izdalo za svoj jubilej brošuro »Po desetih letih« (ponatis iz Pl. V.), v kateri je kratko poročilo o desetletnem društvenem delovanju, ki ga je sestavil odbornik dr. Vladimir Foerster. V nji so tudi naštetih častni člani SPD s slikami (Fran Kadilnik, dr. Johannes Frischauf, Jakob Aljaž, Fran Kocbek, dr. Karl Chodounsky, dr. Bohuslav Franta, Leopold Mareš, dr. Stanislav Prachensky, Anča Prachenska in Simon Inzko.)

Brošuri sta priložena dva diagrama, prvi o številu članov SPD, drugi pa o obisku Triglavske koče. Število članov je narastlo povprečno vsako leto za 23%. Če bi bilo ostalo pri teh procentih, bi leta 1911 morale imeti SPD 10 000 članov, pa je to število doseglo šele čez 25 let. Avtor diagramov se je tudi glede obiska Triglavske koče zmotil. Napovedal je, da bo imela leta 1912 tisoč obiskovalcev, dejansko jih je pa imela samo 660.

OD je hotelo proslaviti svoj jubilej tudi z otvoritvijo novega doma v Vratih, kakor je napovedal Pl. V. 1903, str. 79: »Aljažev dom v Vratih. — Tako se bo zvala nova koča, ki se postavi letos za proslavo desetletnega obstanka SPD. Načrt je napravil društveni odbornik inženir Jaroslav Foerster. Zgradba bo imela v pritličju dve veliki gostilniški sobi, kuhinjo in dve spalnici, eno z 10, drugo s 6 posteljami. V podstrešju bosta 2 sobi s posteljami in skupna spalnica za 25 turistov. Novi planinski dom bo lesen in bo imel svoj vodovod, ki je že gotov.«

Kakor vidimo, je iz enonadstropnega hotela nastala pritlična stavba, ki se je nekoliko dobrohotno res lahko imenovala planinski dom. In zakaj? O. O. je povsod iskal posojilo, katerega mu je občni zbor dovolil, da je šele po mnogem moledovanju in posredovanju slednjič dobil pri Kmetiski posojilnici okrog 10 000 kron na posodo. Zato je moralo nadstropje odpasti in hotel se je spremenil v dom. Ker je takrat, ko je vodovod že čakal priključenja, tam, kjer bi moral stati dom, ki bi se mu imel priključiti, še trava rastle, ni moglo SPD slaviti njegove otvoritve v letu 1903, marveč je moralo to slovesnost preložiti na naslednje leto.

S kakšnimi nasprotniki je imela tudi Savinjska podružnica opraviti, se je pokazalo na letnem občnem zboru Mariborske sekcije. Celjska sekcija je namreč predlagala, da bi se obe sekciji združili pod imenom Spodnještajerska sekcija. Tožila je, da ji je zaradi pičlega števila članov skrajno težavno vzdrževati svoje naprave. Nemška čast pa zahteva, da se razkrite Solčavske planine ohranijo Alpenvereinu in da se zavrne poseganje Slovencev v tujo last in tuje pravice. Ravnatelj Wirth iz Maribora je celo trdil, da Slovenci neverjetno sovražno postopajo v Savinjskih planinah proti nemškim turistom, nemškim markacijam itd. in da Nemci niso niti varni pred napadi. Seveda, kolikor besedi, toliko laži!

Konec leta 1903 je bilo vseh članov SPD 1798. OD jih je imelo 528, podružnice pa 1270. Triglavska koča je imela 347 obiskovalcev. Ustanovljeni sta bili dve podružnici, Kranjskogorska pod načelstvom Milana Guština s sedežem na Jesenicah in Ajdovska-Vipavska s prvim načelnikom Avgustom Schleglom. Podravska podružnica je postavila na Pohorju Žigortov stolp, ki ga je, žal, vihar že v naslednjem letu podrl.

Dom v Vratih sta Foerster in Aljaž lepo vzajemno gradila. Popolnoma dovršen in opremljen je bil leta 1904. Otvorili so ga 7. avgusta ob najlepšem vremenu in udeležbi nad 600 ljudi. Večina odbornikov je prišla že v soboto popoldne v Vrata. Ko sem zagledal na zeleni trati lično leseno stavbo, mi je takoj zelo ugajala, dasi je bila le nekaj tretji koren od nameravanega »Grand-hotela Vrata«. Zdi se mi namreč, da spada v gore celo pastirski stan boljše kakor kak ogromen štirioglat »zaboj«, ki se imenuje hotel.

V nedeljo je prišel v Vrata Aljaž in dom blagoslovil, nakar ga je Orožen otvoril. Za njim so govorili še razni slovenski in češki govorniki, ki so vsi soglašali s Tominškom, ki je poudarjal, da je Aljažev dom najlepša in največja stavba SPD, ki ne bo služila samo kot turistovsko zavetišče, marveč tudi kot letovišče.

Po končani slovesnosti se je večina udeležencev porazgubila po bližnji okolici. Ker je avgustovo sonce silno pripekalo in ni bila takrat rjava polt moderna, so si poiskali hladno senco pod košatimi drevesi, kjer se je vsak zabaval, kakor je hotel.

Nekaj planincev, zlasti odbornikov nas je v Vratih prenočilo. Zvečer smo še dolgo sedeli pred domom in gledali, kako so se potapljali gorski velikani v noč. Če bi ne bil kazal Rogljici hrbta, bi jo morda videl, kako se je hudobno režala, češ »éssetaj émar, hotán (prišel bo dan, ko) ...«

Ivo Valič:

V VISOKIH TURAH...

(Odprava PD Univerze 19. X.—27. X. 1952)

1. Sonnblick (3103 m)

lednjič nas je »lukamatija« le peljal našim željam naproti. Kljub pozni jeseni in beli odeji na domačih vrhovih ter slabim prognozam poznanih gornikov smo se trdno odločili doseči čim boljši uspeh in nič nam ni moglo streti dobre volje. Meja — in trenutek nato smo brzeli po prelepi koroški zemlji. Komaj smo se dobro zavedeli, že smo bili v izhodiščnem mestu naše poti — Badgasteinu (1013 m). Krasno hotelsko mestece je spalo zimsko spanje.

»Kam pa, fantje?« je bil prvi pozdrav. Presenečeno smo zrlili v veselo lice Slovenke. Tudi ona se je čudila, kakor vsi ostali, ki so nas videli s 30 kg težkimi nahrbtniki, cepini in derezami, kam ob tem času. Sicer pa smo tudi mi postali nekoliko skeptični, ko smo presenečeni zagledali, da se z veliko »potegavščino« že prevažajo smučarji pod vrhove Stubnerkogla (2245 m). Tudi Graukogl (2491 m) in njegovi sosede — sami prekrasni smučarski tereni — so bili globoko doli pokriti s snegom. Spričo prejšnjih lepo zamišljenih načrtov naši sedanji občutki niso bili kaj prida!

V naglici smo si ogledali mesto, letovišče raznih mogotcev, nato pa smo počasi ubrali pot proti vasici Böcksteinu (1127 m). Rojakinja nas je še vedno spremljala in na promenadni poti princeze Elizabete, ki pelje ob pritoku Salzach, se je razvil živahen pogovor. Med drugim je tudi omenila pohlep svojih »trpečih« sorodnikov iz domovine po raznih darilih, katerim ne more dopovedati, da se njen žep po teži nič ne razlikuje od njihovega.

V Böcksteinu smo se prisrčno poslovlili in s pospešenim korakom krenili po ozki soteski proti Nassfeldu (1600 m). Sredi pota nas je dohitela noč. Ne prestrma pot je bila čedalje bolj pokrita s snegom. Ob mogočno bobnečem slapu Kesselfall, ki z vso silo pada 80 m globoko, smo se ustavili. Nekoliko niže pa z nasprotnega brega šumi njegov vitki, ne tako silni, toda še dvakrat višji sosed Schleierfall. V medli svetlobi noči smo nemo zrlili na ti bleščeči čudesi.

Mimo kočee Valeriehaus (1600 m) smo se napatili v nekaj minut oddaljeno kočee avstrijskega društva Naturfreunde, kjer smo pričakovali cenejšo postrežbo. Toda sprejem je bil kaj klavrn. Odložili smo nahrbtnike in v kuhinji posedli za mizo. Z oskrbnikom smo se kaj kmalu zapletli v pogovor. Nehote mu je Brane »zaupal«, da nimamo denarja in da imamo hrano s seboj. Ne vem, ali je bilo krivo pomanjkljivo znanje jezika ali kaj, da je mimogrede izpustil besedico — veliko. Seveda je pri tisti priči za naše bogastvo zvedel pravi »šef« v obliki boljše polovice, ki je med tem časom vstopila. Tedaj

pa je nastal »halo«! Kaj si drznemo, kaj sploh iščemo tukaj, zakaj hodimo v gore, če nimamo denarja, naj gremo v ono drugo kočo, če nas bodo hoteli zastonj prenočiti itd. Oskrbnik (to je bil seveda samo formalno in nobeden od nas ne bi bil rad v njegovi koči) pa ni vzdržal plohe »svojega« šefa in jo je popihal. Tudi mi smo se počutili neprijetno — po pravici povedano — in še sami smo jo hoteli popihati. Toda beseda ni konj! Poskušal sem objasniti neljubo pomoto, obenem pa zagotovil, da plačamo vse vnaprej. In res smo najprej poravnali račun. Kasneje je prišlo na dan, da so se brezplačno pred letom dni gostili štirje naši »sodržavljani«, ki so pobegnili iz domovine in pa, da so »šefu« med vojno partizani pobrali nekje na Štajerskem obleko. Zato taka jeza! — Zjutraj pa nas je čakala lepo pogrnjena in z vsem potrebnim opremljena miza!

Rano smo stopili iz koč in pred nami se je razgrnil čudovit razgled na zapadno skupino pogorja Goldberg ter na široko kotlino Nassfeld, posejano s planšarijami in opuščeni rudniškimi stavbami. Prekrasna smučišča privabljajo spomladi veliko število smučarjev. Od tod tudi ime kraju: Berg- und Schidorfl Nassfeld. Oskrbnik nam je rekel, da v sončnih pomladanskih dneh izgleda pred kočo »wie Fleischmarkt in Wien«. Seveda ima ženski spol večino. Poleti pa kotlino napolnjujejo odmevi kravjih zvoncev, saj pripeljejo semkaj preko 3000 glav živine.

Sonce je osvetljevalo vrhove Kreuzkogla (2683 m), Geiselkopfa (2974 m), Weinflaschenkopfa (3005 m), Scharecka (3122 m) in Herzog Ernesta (2933 m), izza katerega se je videl del Wurtenkeesa. V osrčju venca teh gora je kazala svojo goloto »Kletterwand«. Počasi smo stopali po tihih majhne železnice, ki te v poletni ali zimski sezoni prepelje za 10 šilingov po 10 km dolgem opuščeni rovu na drugo stran Kolnhaarspitze (2521 m) k lepim smučiščem in jezeru Bockhart pod Silberpfenigom (2597 m), mimo barak in velikih stavb, ki čakajo ljubiteljev zimske opojnosti, mimo majhne elektrarne in podrte topilnice za dragoceno rudo, ki priča o obljudenosti teh krajev v prejšnjih časih. Po ozki dolinici ob potoku Siglitz nas je vodila pot proti Niedersachsenhütte (2406 m), ki se je na grebenu Riffelscharte ostro odražala na temno modrem nebu. Čedalje bolj smo se vgrezali v sneg. Povzpeli smo se preko visokega skoka in prišli na položnejšo, valovito strmino pod kočo.

Mrzel veter in oblačno nebo sta nas sprejela, ko smo dospeli opoldan do nje po utrudljivi hoji. Za trenutek je pokazal Sonnblick svoj vrh in Hochnarr (3253 m) svoje teme. Strmo se je dvigal na levi strani 40 km dolge Hüttenwinkeltal Ritterkopf (3001 m), desno pa manjši in položnejši Silberpfenig. Vrh Riffelhöhe (2561 m) je zastiral pogled na Windischscharte. Na koncu doline, na vznožju Sonnblicka, je mirno počivala rudniška naselbina Kolm-Saigurn in hotel Tauernhof (1628 m). Dalje na severu pa so se še vedno kopali v modrini Steinernes Meer, vrhovi Watzmanna, Hochköniga in Dachsteina. Za nami pa so se čez vrh Herzog Ernesta in na njegovem pobočju ležečega ledenika Wurtenkees vlekli težki oblaki. Spustili smo se z

grebena in prečno nadaljevali pot do Neubauhütte (2173 m). Težko smo gazili sneg in za pot, ki jo opraviš v poletnem času v pičlih 30 minutah, smo rabili 2 uri in pol. Hud vihar nas je dohitel tik pred kočo, ki je bila k sreči odprta, toda brez oskrbnika, z drvni in odejami pa dobro preskrbljena.

Še ves naslednji dan je divjal vihar z dežjem. Po naporni poti se nam je počitek kar privilegij. Glavni pogovor se je sukal okoli vremena in o nadaljnji poti. Zadovoljno smo opazovali, kako je skoraj vidno kopnel sneg. Ritterkopf je od časa do časa pokazal gola rebra, na katerih je kopnina segala vedno višje in višje. Popoldne smo z veseljem opazovali jasnino nad Bavarskimi alpami, ki se je počasi pomikala proti nam. Milanu pa višinomer vseeno ni pokazal ničesar!

Jutro je bilo megleno, toda mirno in manj snega je bilo. Oprtali smo nahrbtnike in po poti krenili proti Rojacherhütte (2675 m). Megla se je čedalje bolj dvigala in ko smo po poldrugo uro trajajoči hoji zagledali kočo, so se vsi okolišni vršaci Goldberggruppe kopali v soncu, nam pa je znoj curkoma tekel po licih. Še pol ure in že smo stali ob mični, na veliki skali grajeni koči, pred katero kot bela preproga leži Vogelmaier-Ochsenkarkees. Polni notranjega zadovoljstva smo zrlili na skupino Windischscharte z vrhovi Nedere Scharte (2715 m), Windischkopf (2727 m), Alteck (2939 m) in Tauernkopf (2770 m). Daleč v ozadju pa sta se visoko dvigala Ankogel (3263 m) in Hochalmstipze (3355 m).

Ob grebenu, ki se konča vrh Sonnblicka nas je vodila nadaljnja pot. Menjajoč se v vodstvu smo si utirali gaz proti vrhu. Pustili smo za seboj strmi žleb in prišli na položnejši teren, kjer smo začuli ropot vetrnice. Morali smo prečkati še obširno snežišče in se po kratki strmini povzpeli do velike koče Zittelhaus, ki je združena z observatorijem. Veter in led sta jo spremenila v kristalni grad.

Koča je bila zaprta — zadnji obisk je bil v začetku septembra — toda lepo so nas postregli v kuhinji observatorija, ki jih je naš pozni obisk spravil v začudenje. Omenili so nam Rada K., ki je lani za isto pot in nazaj potreboval en dan. Mi pa smo se spomnili tudi Janka Mlakarja, ki je bil eden naših prvih gornikov v teh gorah.

Po izdatnem okrepčilu smo si ogledali 3 km dolgo vzpenjačo napeljeno čez strmo severno steno, po kateri so pravkar dovažali potrebni material. Pogled je iskal vrh Grossglocknerja, naš nadaljnji cilj, ki pa se je tajinstveno zavijal v megleno kopreno, nato pa je za nekoliko časa obstal na Hochnarru, ki ga s Sonnblickom veže Pilatusscharte, Goldzeckkopf in Goldzechscharte ter na Ritterkopfu.

Odločili smo se, da takoj sestopimo v Heiligenblut. Nenadna sprememba vremena nas ni odvrnila od te misli. V megli in snežnem metežu smo prešli sedlo med Sonnblickom in Goldbergstipze (3066 metrov). Ne vem, kakšna bi bila nadaljnja pot po ledeniku Fleisskees, da se ni neurje poleglo tako nenadoma, kot je prišlo. Ob robu ledenika smo zagledali markacije.

Pot proti Seebichlhausu (2440 m) ni bila preveč prijetna. Snega je bilo sicer vedno manj, toda bil je vedno bolj gnil. Hoja med velikimi, naloženimi skalami je bila utrudljiva in pusta. Brane je dejal, da ima vse podobo bombardiranega pokopališča, meni pa se je zdelo, da se nahajam nekje v Coloradu. Osebnost nisem zavidal J. Mlakarju, ki se je s te strani povzpел na Sonnblick. V svojih Zbranih spisih pa je lepo opisal to pot. Tudi mi smo občudovali ledeniško jezero Zirmsee z njegovo temno gladino ter strmo, razpokano zapadno obalo. Ob ruševinah Seebichlhausu se nismo ustavljali, toda nižje smo si pod slapovi Zembacha ugasili žejo. Mrak nas je dohitel v dolinici Fleisstal. Po tej dolini slapov, ki jih je mnogo ob tem času in ob krasnih jesenskih barvah, je bila hoja kaj prijetna. Pot, vsa postлана z živorumenimi iglicami macesna, se nam je zdela kot pogrnjena preproga. Kljub temu pa smo bili veseli, ko smo končno prijetno utrujeni ob čašah piva in poskočni glasbi sedeli pri Fleisswirtu.

2. Grossglockner (3798 m)

Z mešanimi občutki smo naslednji opoldan nad mitnico v Heiligenblutu čakali na kamion. Nalahno je rosilo in nič kaj prida vreme se ni obetalo. Nekdo nam je dejal pred odhodom iz Ljubljane:

»Avgusta sem bil ob vznožju namenjen na vrh, pa ga niti videl nisem!«

Tudi trije ponesrečeni poiskusi J. Mlakarja so nam dali misliti. In ob vsem tem se je naše hrepenenje spremenilo le v ponižno željo — videti ledenik Pasterzo.

Že smo obupali nad uspehom čakanja na kamion. Počasi smo se napotili navzgor. Po nekaj minutah pa nas je le dohitel »tank«. Vseh šest se nas je vkrcalo, zadovoljnih, da nam je dolgo pešačenje prihranjeno. Vasica Heiligenblut je kmalu ležala globoko pod nami in počasi je vsa dolina reke Möll utonila v sivini megle. Vozili smo se mimo nedovršenega hotela »Glocknerhaus« ter delavskih barak, ki kaze lepoto okolice. Temu pa se pridružuje še neprestani ropot motorjev. Peš smo nadaljevali pot proti bližnjemu hotelu Franz Josefhaus (2363 m), namenjeni proti Hofmannhütte. Toda cestar nam je povedal, da je zaprta, ključ pa v Heiligenblutu. Za nameček pa nam je še rekel, ko smo mu zaupali svoj namen: »Že dva meseca ga ni videti« in pri tem pokazal proti vrhu Grossglocknerja. Napotil nas je v hotel, toda tudi tu nam ni bila sreča naklonjena. Bil je zaprt. Ubrali smo jo nazaj proti barakam in se nastanili v Pasterzenhaus (2155 m).

Z delavci, ki so prišli gasit žejo, smo se po večerji zapletli v pogovor. Marsikaj zanimivega so nam povedali o svojem delu in nesrečah, ki se zelo pogosto dogajajo. 12-urno delo in višina jim delata precej preglavic. Nekdo nam je pokazal celo načrt celotnega gradilišča, drugi nam je povedal, da je vsak meter 97 m visoke pregraje stal eno življenje. Tudi z duhovnikom iz Westfalije, ki je bil tedaj razen

nas edini gost in ki je ta večer prvokrat v življenju jedel polento, se je razvil zanimiv pogovor. Sam sem sedel pri omizju z dvema gorskima vodnikoma. Odsvetovala sta nam vzpon rekoč, da je ob tem času in pri takih razmerah nemogoč. Za vzpon računajo 200 šilingov.

Z dnem smo krenili iz koč. Ozračje je bilo mirno, redka plast oblakov pa visoko na nebu. Pot nas je vodila po bližnjici, ki mora v sezoni dobro služiti svojemu namenu, saj cesto baje komaj prečkaš, toliko je prometa. V rekordnem času smo prišli do prostora, kjer parkirajo avtomobili in nudil se nam je čudovit razgled na zasneženi Grossglockner, na ledenik Pasterzo in v ozadju na Johannesberg (3475 m). Torej nam bo le uspelo?!

Veselo smo pozdravili cestarja, ki je prišel na vrata svoje hišice in v trenutku smo se spustili do ledenika. Hitro smo bili nared, le Binglaja ni bilo od nikoder. Njegov nenadni prihod po ledeniku ni zadržal nekaj pikrih besed. V dveh navezah smo krenili naprej. Razpoke so bile globoko zasnežene. Kljub temu pa smo iskali bolj zelene površine. Miloš, Dušan in Binglaj so se ločili od nas in nadaljevali pot po ledeniku. Naveza je bila pod vodstvom slednjega, ki je že bil pred letom dni na vrhu. Toda njegova »teorija«, da je bolje iti po poti, se ni obnesla. Zgrešili so globoko zasneženo pot in pozneje obtičali v prvi tretjini med obema glavnima grebenoma, od katerih se desni direktno konča v vrhu Kleinglocknerja.

Brane, Milan in jaz pa smo prečkali moreno in se za hip ustavili ob vznožju levega grebena. Pogled nam je ošvrknil stožcu podoben Johannesberg in ob njegovem vznožju, na ogromni skalni gmoti Hohen Burgstall ležečo Oberwalderhütte (2968 m). Onkraj ledenika je počivala pod strmino Gamsgrube Hofmannshütte (2443 m), v belini snega pa se je ostro odražal rob »Sprehodne poti po ledeniku«.

Pod velik in strm ledeniški skok nas je vodila nadaljnja pot. Mestoma smo hodili po trdem snegu in dereze so dobro prijemale. Prečkali smo skok in prešli na položnejšo strmino. Odločili smo se, da nadaljujemo naravnost navzgor ob levem grebenu. Naklonina se je počasi večala in z njo tudi množina snega, ki se je jel nabirati na dereze. Nismo se ozirali, kajti imeli smo že precejšnjo višino pred seboj. Da bi šlo hitreje, smo se vsakih deset minut menjavali v vodstvu. Med omenjenim grebenom in veliko ledeniško gmoto, polno raznih ledeniških oblik, smo se po hudi strmini, polni na novo zapadlega snega, prebili na vrh grebena, v višino koč na Adlersruhe (3465 metrov).

Vrh se je že davno zopet zavil v tajinstvenost in gosta megla nam je proti zapadu in severu zastirala pogled. Toda polovico svojega znamenitega razgleda nam je mogočna gora le naklonila. Na vzhodu se je razprostirala skupina Goldberggruppe s Hochnarrom in Sonnblickom, ki je v tem trenutku popolnoma zaslužen nosil to ime, dalje v ozadju pa sta kraljevala Ankogel in Hochalm Spitze. Proti jugu je kot na dlani ležala vsa skupina Schobergruppe, v trikotu med Spittalom, Mallnitzem in Lienzem pa Kreuzeckgruppe. Lienški

Dolomiti so kazali svoja gola čela. Prav v ozadju pa je megleno morje obdajalo vrh Triglava in Poliškega Špika.

Mrzel veter, ki nam je že nekaj časa bril v obraze, je nenadoma privlekel s seboj gosto meglo. Začelo je snežiti. Počasi smo napredovali po snežišču, ki se strmo konča v grebenu Kleinglocknerja in globoko gazili mehki sneg. Vrh tega snežišča se je končala tudi naša pot. Višinomer je kazal 3700 m! Ostri greben Kleinglocknerja je bil pokrit le s plastjo snega, dereze in cepin so zadevale v kameenje. Snežni metež pa je z nezmanjšano silovitostjo lizal ostre robove. Veličastna gora nas je odklonila, češ, dovolj za vas ob tem času! Nismo bili prvi in ne zadnji, s katerimi se je poigrala. Ostali smo brez uspeha. In tako blizu cilja! Toda kljub temu smo bili zadovoljni, saj se končno niti tega nismo nadejali. V veliko ploščato skalo pod grebenom na vrhu snežišča sem s cepinom vklesal znamenje in v razpoko vtaknil listek s podpisu.

Brez obotavljanja smo začeli sestopati. Vihar je zabilisal sledove, megla pa je bila tako gosta, da bi lahko posadil nahrbtnik vanjo. Razmaknili smo se v širino in se počasi išoč stopinje spuščali navzdol. Zaustavila nas je nenadna strmina. Mogoče bolj desno? Res smo naleteli na poznani veliki skali vrh grebena in na sledove. Sedaj je šlo hitreje, čeprav je bil sneg mnogo slabši kot pri vzponu in smo se globoko vdiral. Na nogah pa smo imeli visoke koturne iz snega. Nepričakovano hitro smo prišli do vznožja, kjer so nas že čakali ostali. Po okrepčilu smo se počasi vračali čez ledenik in dalje v Pasterzenhaus. Brane se je jezil, da smo tik pred ciljem vrgli puško v koruzo. Milan je le bolj molčal, sam pa sem bil poln notranjega zadovoljstva in ni me motilo to, da ne bom mogel reči: bil sem na vrhu. Nešteto krat sem se ob vračanju obrnil nazaj, da vrh še enkrat vidim, toda ni se več pokazal. Tudi naslednji dan ne.

Po krepkem počitku smo si naslednji dan, čakajoč pri Glocknerhausu na prevoz, ogledali gradbišče. Na žalost nam je bila prošnja, da bi se peljali z vzpenjačo v Heiligenblut, odbita. Nemški duhovnik je imel več sreče!

Vreme se je močno poslabšalo, toda to nas ni več motilo, posebno ne, ko smo se peljali po strmi, lepi cesti, ki je bila pred tednom dni zaradi snežnih razmer za promet že zaprta. Strah, da bo sam moral plačati mitnino, je nagnal šoferja, da nas je predčasno odložil. Mislim, da se privatnikom, lastnikom te ceste, ne bi veliko poznalo, če bi opustili to breme takim, kot smo mi, čeprav bi jih bilo precejšnje število.

Peš smo nadaljevali pot po stari cesti, mimo prijetnih in ličnih hišic, skozi divne macesnove gozdiče, in v dobri uri prispeli v Heiligenblut. Dovolj smo imeli časa ogledati si ta prelepi kraj v severni Koroški. Le od svetnika, ki leži v znameniti cerkvi, smo »pozabili« odrezati košček lesa, ki baje prinaša srečo!

Po Mölltal-u in preko Iselsberga smo prispeli v Lienz, od tod v Celovec in čez dva dni si je pet ljudi — Dušan je nadaljeval pot — krepo stisnilo roko pred ljubljanskim kolodvorom!

Pavel Kunaver:

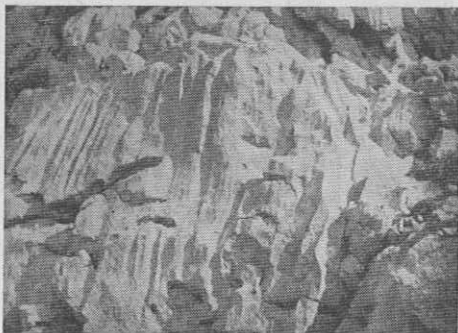
KRAŠKI POJAVI V KAMNIŠKIH PLANINAH

V naravi človeku ne more biti nikoli dolgčas. Povsod kaže ta velika umetnica in ustvarjalca kaj posebnega in vsakdo bodisi botanik, zoolog ali geolog in malone vse panoge združujoči geograf najdejo na vsakem koraku nekaj zanimivega. Posebno pa postane zanimiv visokogorski svet, kjer v naših apneniških Alpah zaostane ali vsaj deloma zamre rastlinstvo.

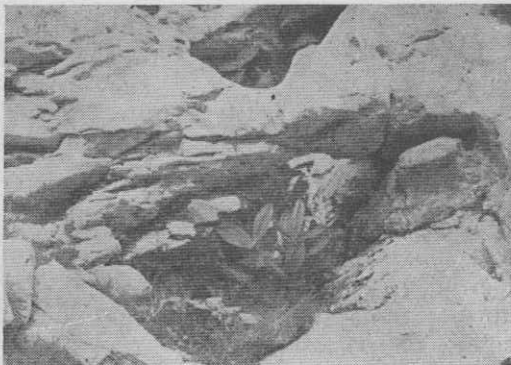
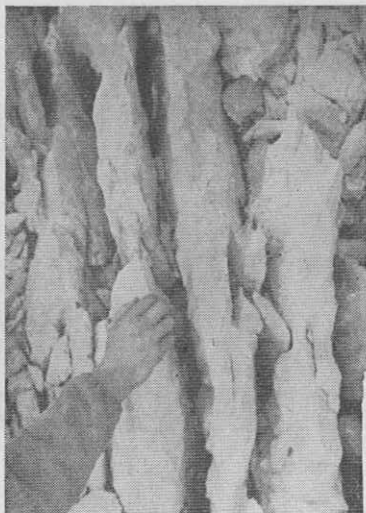
Če pa nas na takih krajih zagrne še tako gosta megla, nam najbližja okolica nudi neštevilne oblike, ki jih je izglodal čas s svojima vernima pomočnikoma, vodo in zmrzaljo.

Po umiku ledenikov ledene dobe je rastlinstvo sicer dokaj visoko sledilo tem sovražnikom življenja v višave. Podnebje se je v Alpah poprečno ogrelo le za okoli 4 stopinje letne srednje temperature. Zato je v gorah pri nas drevje začelo zaostajati že v višini okoli 1700 m, za njim pa zaporedoma drugo nižje rastlinstvo, tako da se kažejo gola skalnata pobočja nad gozdno mejo vedno pogosteje. Prevladujejo posebno tam, kjer strme stene zaradi hude strmine, deloma pa tudi zaradi zapadnega kamenja in drugih ovir, n. pr. osojnosti, solidnosti gladkega skalovja itd. zavirajo razvoj rastlinstva. Visoke planote so ledeniki prav posebno ogladili. Dva posebno močna sovražnika rastlinske odeje sta delovala in še delujeta, da so goličave ostale neporasle: prvi je mraz in dolgotrajna snežna odeja, drugi pa je po takih golih, nekoliko nagnjenih širokih ploščah tekoča snežnica in deževnica. Po umiku ledenikov so bile take golo obrušene širne goličave posebno obsežne. Brez žlebičev in škrapelj so dovoljevale, da je snežnica ali deževnica na široko polzela in sproti izpirala vse, kar bi nudilo tudi najskromnejšim rastlinam hrano in oporo.

Voda pa je hud sovražnik apnenca, posebno nekatere vrste apnenca se rade tope v njej, n. pr. kredni apnenec, gornje triadni in dachsteinski apnenec. Iz predzadnjega pa so ravno najvišji predeli naših Kamniških planin, pa tudi precejšnji deli predgorja. Obsežna Dleskovška planota, okolica Moličke planine, obsežni svet od Korošice do Jermanovih vrat, pred njim pa visoke planote Dedec z Vršiči in severna polovica Velike planine. Iz iste kamenine je vsa Grintovčeva skupina z Velikimi in Malimi podi in južno od nje svet od Kalškega grebena čez Dolgo njivo, Krvavec malone do Šenturške

Sl. 1. Žlebičje nad Korošico (Dedec)

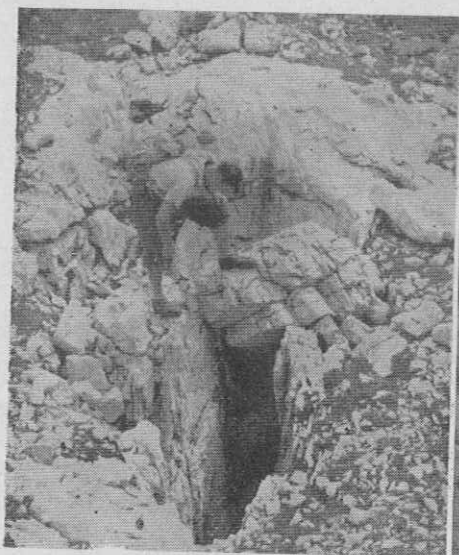
Sl. 2. Škraplje na Vel. podih

Sl. 3. Mostiček v apnenecu nad Moličko planino

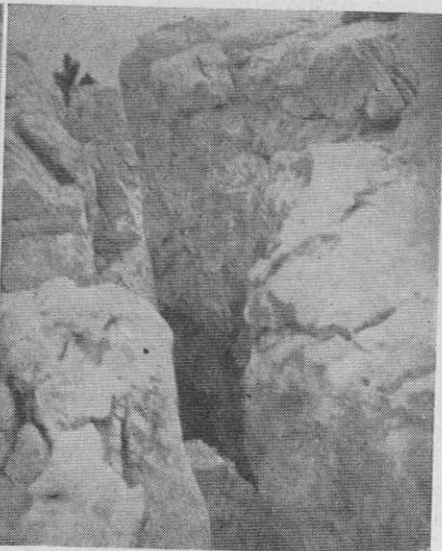
gore. Visoki planoti Menina planina in Gozd pa sta iz dachsteinskega apnenca.

Tudi najsolidnejše skale in plošče niso vzdržale in voda jih je načela. Zajedala se je vanje v obliki plitvih žlebičev, ki jih je bolj in bolj poglobljala. (Sl. 1.) Ostri robovi po večini ločijo žlebiče med seboj. Dolgi so po mnogo metrov, dokler globlje razpoke, nastale zaradi prelomov, zmrzali in drugih vzrokov vode ne sprejmejo v spodnje skalne sloje. Cele dolge stene najdemo na tak način vse preprežene s plitvimi, pa tudi nad en meter globokimi žlebiči.

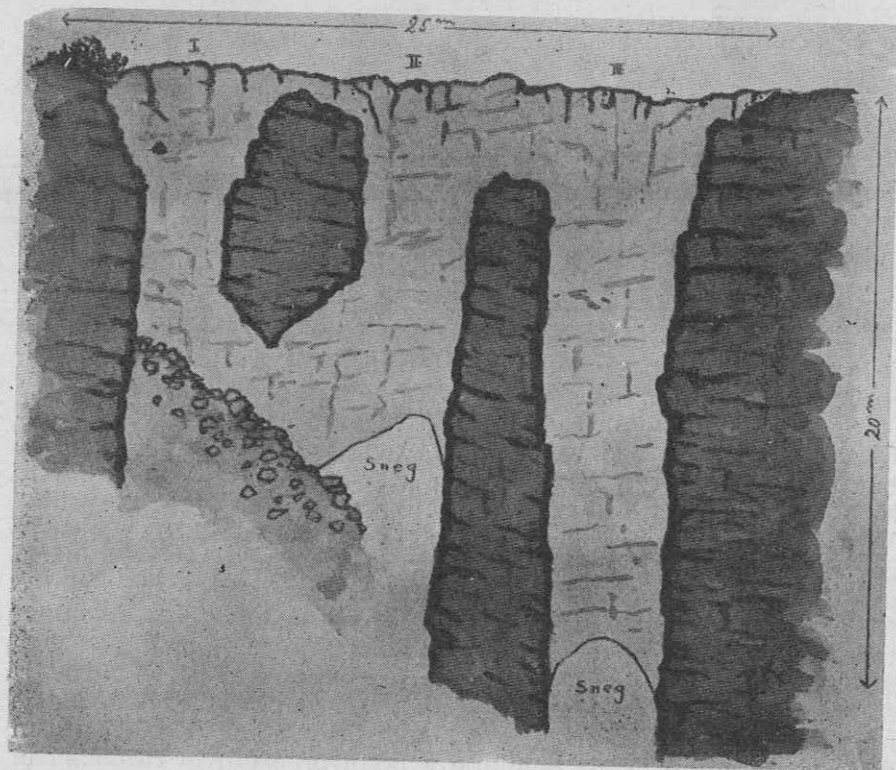
Nenehno gre to razdiralno raztapljanje naprej. Grebeni se zaostrejujejo, nastajajo tudi sekundarni žlebiči v stenah žlebičev samih, ki se tako zajedo v skalo, da jo preglodajo in razrušijo v krš. Nastanejo škraplje s posebno ostrimi oblikami (sl. 2) in najrazličnejšimi globinami. Razpoke med posameznimi grebeni so po več metrov globoke in grebeni so tudi v najrazličnejšem stanju razpada. Mnogokrat so popolnoma razpadli v krš. Najhitreje se v kršje porušijo, če so sloji apnenca, v katerih so nastajali, razmeroma tanki, ker jih začne voda, pronicujoča po lezikah, tudi od spodaj razjedati. Take škraplje pokrivajo velik del naših podov in drugih zmerno naklonjenih visokogorskih apneniških pobočij. Ne ljubimo jih, ker nas ovirajo pri hoji ter ogrožajo naše noge. A pri nadrobnejšem ogledu so zaradi mnogoštevilnih oblik, v katere je voda razjedla apnenec, silno zanimivi. Mestoma so v apnenec zavrtane globoke luknje. Drugod je voda prejedla steno in ostal je naraven mostič (sl. 3). Če je v kotlinici pod njim ostalo nekoliko neraztopljivih snovi apnenca, se je naselilo še rastlinstvo v njej — prava oazica sredi kamenite puščave in naslada za oko! Treba je le malo zapustiti stezo in se

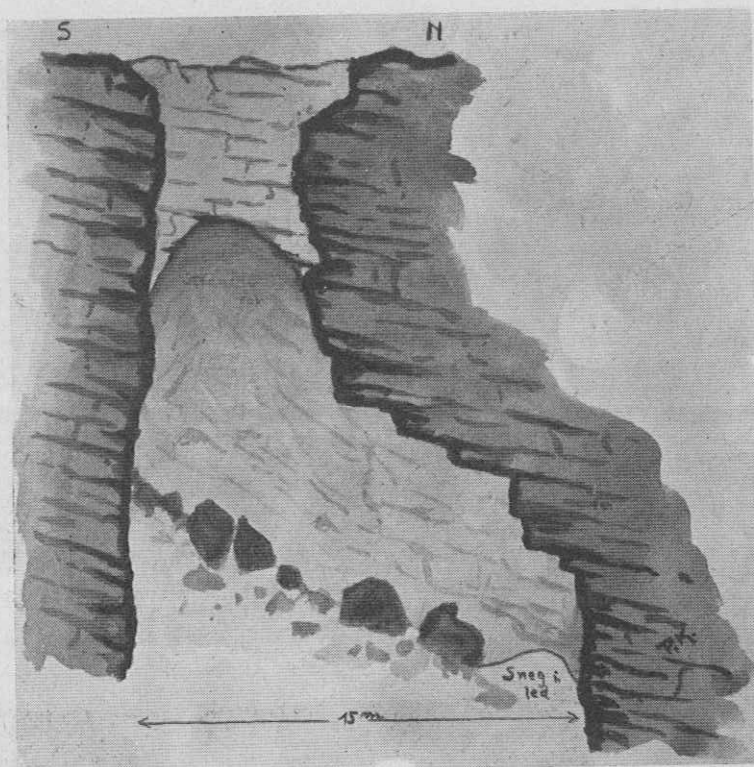
Sl. 4. Vhod v prebad nad Korošico (proti Mal. planini)

Sl. 5. Razpoka v apnencu nad Korošico

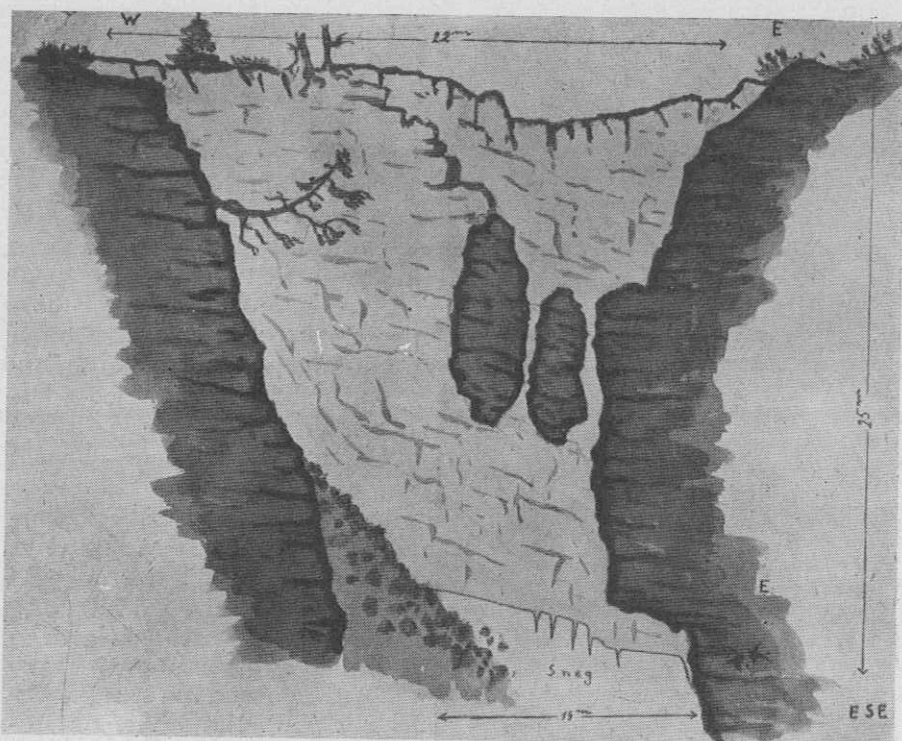
Sl. 6. Skupina treh prepadov na sedlu med Velikim vrhom in Črnim vrhom nad Moličko planino (18. julija 1952)

Sl. 7. Prepad Velika Vetrnica na Veliki planini s kupom snega in leda po malo sneženi zimi 1951/52 v planinah

potruditi med škraplje in žlebiče in tisočere oblike v neskončnih inaicah se nudijo očesu.

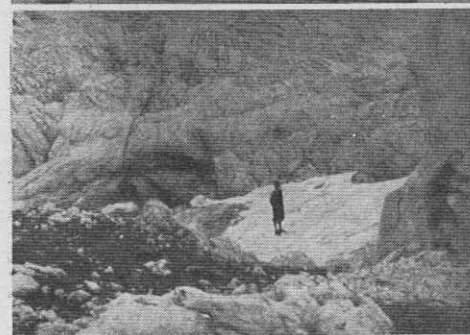
Sredi škrapelj in razdejanega skalovja pa zazijajo tudi globlje rane. Nekatere prvotne, komaj zaznavne razpoke v skalnih slojih je voda začela širiti in nastali so prepadi (sl. 4 in 5). Premnogo jih je širom po vseh visokih planotah, a žal, preiskani še niso, ker imamo še premalo ljudi, ki bi se bavili s preučevanjem zanimivosti globljih slojev visokogorskih apneniških skladov. Taka poletja, kakor je bilo leta 1952, ko se je stajal malone ves sneg v naših visokih gorah, bi bila posebno ugodna za sistematično raziskavanje teh prepadov. V poletjih, ki slede zelo sneženim zimam, so mnogi od teh prepadov popolnoma zatrpani s snegom. Veter goni pozimi sneg sem in tja in ga v brezvetrno zatišje silno mnogo namete. Včasih pa zdrsnejo tudi majhni plaziči s pobočja vanje. Letos so bili n. pr. zanimivi trije prepadi pod Velikim Vrhom, od katerih je eden okoli 18—20 m globok, le še z nekaj metrov debelim snegom pokriti (sl. 6.) Nekateri od takih prepadov so pravi požiralniki ali ponikve. Prvi konec je na spodnjem sloju, ki pa je seveda tudi preluknjan in drži dalje in dalje v notranjost. Voda ponikuje v takih prepadih in razpokah in

Sl. 9. Prepad Mala Vetrnica na Veliki planini s 14 m dolgim snežiščem in luknjami, nastalimi od kapajoče vode. Nad snežiščem sta dva prepada, vodeča v sosednjo vrtačo. Dne 1. avgusta 1952 po malo sneženi zimi 1951/52 v planinah

teče mnogokrat nad tisoč metrov po notranjosti skladov, dokler ne-
kje globoko doli na pobočju doline ne zagleda belega dne že kot
močan izvirek.

Nekateri prepadi so bili do nedavna prava dobrota za pastirje
na planinah. V njih se obdrži sneg do poznega poletja. Celo letos,
ko je bilo poletje izredno suho in je bilo pozimi zelo malo snega v
visokih gorah, so ti prepadi ohranili sneg v skrajnem dnu. Ko so se
posušili ali pa usmradili kali na Veliki in Mali planini ter na Dolu
in so se izpraznili vodnjaki, so začeli pastirji zopet misliti na te pre-
pade, posebno na Veliko in Malo (sl. 7, 8 in 9) Vetrnico pod Njivico
na Veliki planini. Konec meseca julija je v Veliki Vetrnici, ki je
plitvejša od male, sicer ostalo le še nekoliko leda, v Mali Vetrnici
pa ga je bilo še za nekaj vagonov. Huje pa je postajalo na Dolu,
ki leži nižje, in je okoli 80 glav živine odvisno od manjhnega studenč-
ka in nevelikega kala. Voda je komaj še curljala, kal pa je začel
smrdeti in živina grde vode ni hotela več piti. Pastirji so začeli
iskali okoli Dola prepade s snegom in posrečilo se jim je najti Veliko

Sl. 8. Velika Vetrnica na Veliki planini

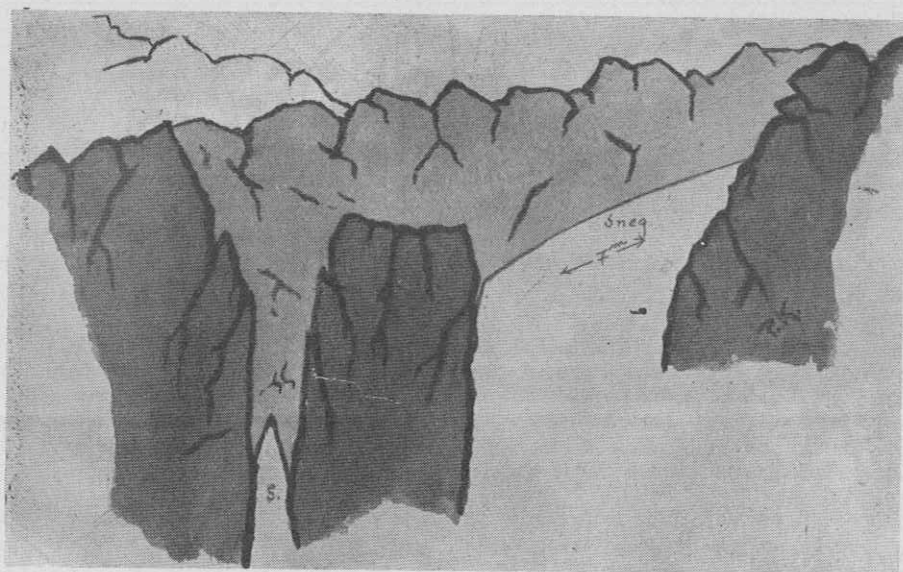
Sl. 10. Kotlič — prepad s snegom na Vel. podih
(julija 1952)

Sl. 11. Kotlič, eden s snegom, na Vel. podih
(konec julija 1952)

Vetrnico na pobočju Konja, ki je do tedaj nihče ni poznal. V njej je bilo še meseca julija do 7 m debela plast snega, kar se je videlo ob steni, od katere je sneg odstopil. Snega se je v njej zato toliko nabralo, ker je nad to Vetrnico gladka strmina, s katere je zdrsnil sneg v prepad.

Še širše forme kakor prepadi so kotlič i. Ob razpokah pa tudi na posebno lahko topljivih mestih je voda razjedla kotanje, ki so strmejšee kakor običajne kraške vrtače. Včasih imajo vertikalne stene in so prav različnih velikosti. Pravega prehoda med temi kotlič i in prepadi skoraj ni, ker so tako različno globoki. (Sl. 10, 11.) Običajno so pokriti s snegom in je njihovo globino prav težko določiti. Povsod na prej omenjenih področjih jih je na stotine. (Sl. 12.) Pozno poleti, ko se stene nekoliko ogrejejo, odstopi sneg od njih in sneg stoji v njih kakor silno strm stožec. (Sl. 13.) Zanimivo je tedaj opazovati stene. Večkrat so silovito razjedene in razrušene; nekatere so preprežene z žlebiči, a včasih so iz žlebičev nastali robovi, ostri kakor noži in kopja. Najdemo tudi kotlič e, ki se proti dnu zvonasto razširjajo in brez vrvi ni mogoče dospeti na njihovo dno. Podobni so že prepadom.

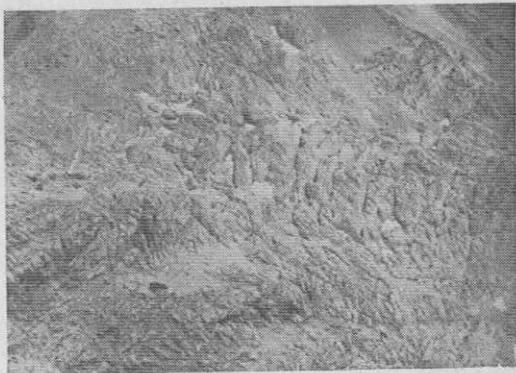
V zelo strmem, stenastem pobočju, z ne preveč nagubanimi in ravno tako ne preveč naklonjenimi apnenčevimi sloji najdemo številne, kolikor toliko horizontalne jame. Od njih je Zijalka v Olševi nad 100 m dolga, Zijalka v pobočju Mokrice pa tudi ne dosti manj. V steni Ojstrice nad Moliško planino jih je kar pet (sl. 14), večinomna plitve »lope«, ki nudijo divjačini, v sili pa tudi človeku nekoliko zavetja. Značilna taka jama je Gamzov skret pod Tratami na pobočju Skute. Vidna je daleč po Bistriški dolini. Okoli Zijalke na

Sl. 11 a. Prerez čez kotlič in sosednji mali prepad na Velikih Podih pod Skuto
(24. julija 1952)

Mokrici jih je tudi precej. Od teh številnih jam in lop sta bili preiskani le Zijalka v Olševi in Zijalka na Mokrici. V prvi je profesor Brodar odkril postojanke človeka iz kamene dobe in našel okostja tisočev jamskih medvedov. Druga je bila le deloma in zelo nepopolno preiskana in bi gotovo nudila raziskovalcem še številne zanimivosti. Profesor Brodar je našel glavne zanimivosti v sprednjem delu jame, ob vhodu; v Mokriški jami pa je ravno ta del malone nedotaknjen. Druge številne lope v naših gorah so še neraziskane in čakajo delavcev.

Medtem ko voda izluži v golih najvišjih planotah v glavnem le kotlič, pa v bolj ali popolnoma porastlem svetu srednje visokih planot n. pr. na Dleskovški planoti, na Veliki planini i. dr. nastajajo glavne zastopnice kraških pojavov na površju — vrtače ali doline (sl. 15). Ob večji množini razpok ponikuje voda v vertikalni smeri in dotekajoč k razpokam razjeda površje tako, da nastanejo okoli takih sistemov razpok kotanje skledaste in lijakaste oblike. Vse naše visoke planote so tako polne teh kotanj, ki jih imenujemo vrtače ali doline, da je površje podobno bojnemu polju, ki so ga preorale granate. Nekatere od teh vrtač res niso večje kakor lijaki velikih granat, ker merijo v premeru le nekaj metrov. A zelo številne so tudi vrtače — velikanke, katerih premer je mnogo večji od sto metrov. Zanimivo je opazovati njihov razpored. Večkrat jih najdemo v vrsti nad večjimi razpokami v skalnih slojih ali nad prelomnicami. Večinoma pa so posejane po površju brez vsakega reda in pomešane, vseh velikosti. Nekatere velikanke imajo na svojem

Sl. 12. Del gornjih Velikih Podov z Grintovca
(konec julija 1952)

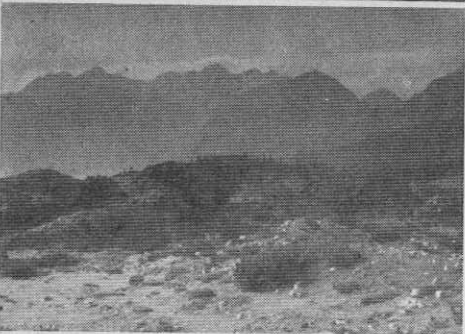
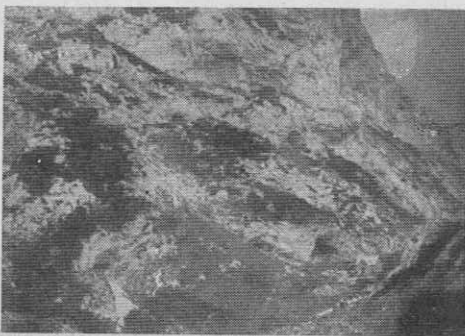
Sl. 13. Kotlič s snegom na Vel. Podih
(julija 1952)

dnu tudi sekundarne dolinice, druge se ugrezajo celo v sam rob vrtače, tako da spominjajo včasih na nekatere kraterje na Luni. Seveda so zadnji neizmerno večji in kajpada, popolnoma drugačnega izvoda.

Zaradi velike množine padavin v naših gorah se na zunaj številne doline vendarle nekoliko ločijo od vrtač na krasu Dinarskega gorovja pri nas. Pred vsem imamo nekoliko več vrtač, ki so tako polne mastne prsti, jerovice, pomešane s humusom, da ne propuščajo več vode. Zato se v njih nabira pomladi snežnica, poleti pa deževnica. Te vrtače z vodo, kali na krasu imenovani, so prava dobrota za kraševite visoke planote (sl. 16). Živina si v njih gasi žejo. Številne poletne nevihte jih vedno iznova napolnijo. Sicer pa so mnogokrat tudi v toliko drugačne od običajnih kraških vrtač, da je flora na njihovih pobočjih zaradi večje moče bolj bujna. V njihovem dnu voda izginja v razpoke (sl. 17). V številnih dolinah te vrste pa najdemo bolj ali manj široke luknje — ponikve, ki jih posebno po nalivih noter deroča voda vedno bolj razširja. Slika 18. nam kaže v ospredju tako suho vrtačo lijakaste oblike s ponikvo v dnu. Zadaj pa je vrtača z nepropustnim dnom iz mastne prsti, nad katero stoji voda. Vse ozadje je polno malih vrtač, na desni pa mala ponikva, z razpoko na koncu, v kateri izginja voda po deževju in spomladi. Le hodi polagoma sem in tja po naših planinah nad apnenčevimi skladi, pa boš naletel na neštivilne vrtače in ponikve te vrste. Tretja vrsta vrtač s še strmejšim lijakastim pobočjem pa se konča v popolnoma razrušenem dnu: razpoke v dnu so tako številne, da je voda z dna odnesla vso prst; golo, ostro izluženo skalovje, razrušeno v krš, tudi v najhujših nalivih ne dovoljuje, da bi se dotekajoča voda le za trenutek ustavila v dnu vrtače. Vse razpoke v dnu vrtač segajo v

velike globine in tvorijo ogromne sisteme razpok v gmoti apnenčevih slojev. Povezane so tudi z razpokami škrapelj in visokogorskih kotličev in podov v splošnem. V notranjosti skalnih skladov je voda po dolgih dobah nekatere dele tega sistema razpok posebno izvotlila in razširila ter najugodnejše izrabila, da na najbolj prikladnem kraju udre na površje v dnu dolin ali vsaj v njihovi bližini. Ker so tla naših apneniških gora tako silno votlikava, ni čudno, da najdemo na njihovih pobočjih tako malo studencev in da tako silno občutimo v tem oziru razliko med našimi gorami in gorovji iz starih, nepropustnih kamenin Osrednjih Alp, kjer nas na poti vsepovsod spremljajo studenci in žuboreča voda.

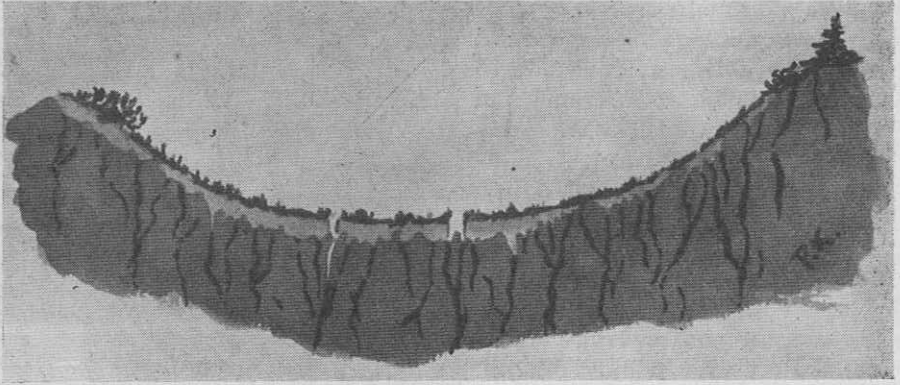
H koncu še nekaj besed o največjih kraških formah, ki pa so jih predhodno izoblikovali ledeniki. To so velike kotanje, kakršne so n. pr. Petkove njive, Korošica in Vodole. Ko so se umikali ledeniki, je te kotanje zalila voda. Bila so to lepa gorska jezerca, ki pa so jih hudourniki s strmih pobočij naglo zasuli in jih še dandanes zasipajo. Vendar jih je deloma pokrila ruša in planinsko rastlinstvo. Toda potrudi se enkrat, dobro ogrnjen z dežnim plaščem, obkroži dno teh kotanj, ko po nalivih dero s strmin močni hudourniki! Ogromno vode prihaja z obsežnih pobočij n. pr. z Ojstrice v Korošico in na Petkove njive; če bi bilo dno nepropustno, bi se kotanje napolnile sčasoma z vodo. A to se ne more zgoditi! Le zasleduj hudournik, ko pridrvi v dno. Nekoliko časa še teče po strugi in se cepi v številne rokave; a kakor da je pritekla na sito, tako hitro izginja v votlikavem dnu. Neštevilne male in velike ponikve jo željno posrkajo v globino razpokanih skalnih skladov. Kakšna pa

Sl. 14. Jame na Molički planini

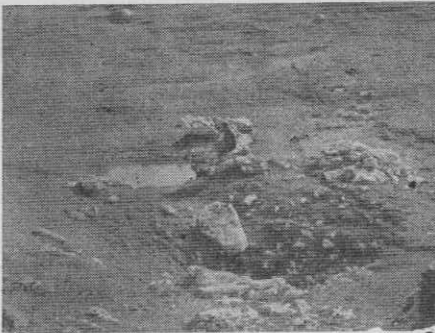
Sl. 15. Vrtačasti svet na severni polovici Vel. planine

Sl. 16. Velika vrtača s Kalom na Vel. planini

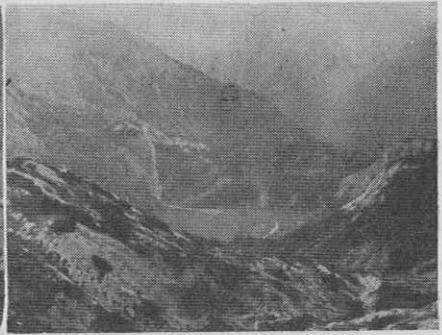

Sl. 17. Prerez čez plitvo vrtačo s kasneje nastalimi udori in malimi ponikvami v prsti jerovici nad razjedenim apnencem

je ta votlikava notranjost naših gora, pa naj nam pove čisto preprost račun: Izmeri na specialki s pomočjo merila ploščino enega kvadratnega kilometra in se spomni, da pade v Kamniških planinah na leto okoli 3000 mm padavin, kar da na en kvadratni kilometer 3 milijone kubičnih metrov vode. Vsa ta voda odteče v vertikalni smeri v notranjost skladov in šele nasičena z apnencem, ki ga je spotoma raztopila, v dnu dolin privre na dan. In tako odtekanje vse ogromne tekočine vode, ki pada na naše apneniške Alpe, se vrši že, odkar se je apnenec dvignil v obliki gora v območju atmosfere vode. Votlikavost postaja vedno večja in lice naših Alp se polagoma izpreminja. Iz morja so vstale in voda jih raztopljenega zopet odnaša v morje kot gradbeni material za nove tvorbe.

Sl. 18. Kal in suha vrtača pri Korošici (julija 1952)

Sl. 19. Planina Vodole

Vse slike je posnel ali risal Pavel Kunaver

M. Pintar:

DEDEC

Bil je eden tistih poletnih večerov, ki stopijo človeku v dušo. Nekje daleč, tam za obzorjem, je obstal večerni veter. V zraku se je prelivala tišina. Zapač pa je žarel.

Z Dušanom sva ležala v travi in gledala steno nad sabo. Ob tem času je bila vsa oblita s čudovito svetlobo, v kateri so se lesketale plati in stebri. Sredi med njimi pa je kot pajek izstopal previsni odlom. Nad njim se je vila prav do vrha poč, pod njim je visela razjeda, črna in preperela.

Nisem prvič gledal tega tako ljubega mi skalovja; že lani, ko sem prvič doživljal Dedčevo steno, me je vabilo. Letos poskusim!

Naslednje dni sva z Dušanom plezala v Ojstrici in Dedcu. V sredo pa se je nama pridružil še Franček, da bi naskočili v treh. Nad Mokrico je ležala gruča oblakov, ko smo neodločeni stali pod steno in opazovali vreme. Čakali smo in se nismo mogli odločiti. Tedaj pa se je nenadoma tam na vzhodnem nebu pretrgala megla in prijazno dopoldansko sonce je obsijalo vrhove. Pojdimo!

V prostem plezanju smo se hitro približevali meji skrotja. Lahek svet se je zaključil v polici tik pod razjedo. Tu sta se Dušan in Franček zavarovala, jaz pa sem načel previsni vstop. Skala je bila črna in krušljiva, klin je donel votlo. Vpnem, se vzpnem višje, prečim lahno v levo, zopet navzgor, nato zabijem klin. Zdajci sem pod kratkim krušljivim kaminom. Naprej plezam počasi in previdno. Do kamina je založeno s kamenjem, varovališče pa je v vpadnici. Iz kamina obrne spet plezalca v levo, na strmo visečo ploščo. Do police pod odlomom sta samo še dva metra. Malo sem obstal, skala je gladka in brez špranje, pa je kljub temu šlo. Na polici sem varoval Frančka in Dušana.

Levo od odloma se pne v višino gladek steber. Med njim in odlomom pa čepi prag, ki iz doline ni viden. To mesto se mi je s Petkovih njiv zdelo najbolj kočljivo. Vendar nam je bila stena naklonjena. Pod previsno streho sem zabil klin in nato v tegu prečil v prag, nekaj potegov in že sem v malem zagruščenem koritcu. Poč nad njim se zdi nepreplezljiva. Zato sem prečil po polički tik nad odlomom. Prišel sem v lažji svet, ki je bil ves obsijan od sonca.

Zavest dejanja mi je opajala voljo. Bili so trenutki popolne sreče. V borbi z goro preizkušaš svojo notranjost, sproščajo se ti telesne sile. Tu se kali tovarništvo, odločnost in vztrajnost. V takšnem položaju človek pravzaprav ne razmišlja mnogo. Ves pa je poln prekipevajočih čustev, ki mu večajo veselje do življenja, prevzema ga zdrav optimizem in vsa njegova notranjost je polna razumevanja. Alpinizem pa tudi najbolj neposredno združuje človeka z naravo. Vsak ljubitelj skalnih strmin pozna trenutke, ko nenadoma spozna, da je samo del narave in da ji ves pripada. Ko se človek tega zave, se tudi ničesar ne boji.

Takrat se pravzaprav nisem tako pogovarjal sam s seboj, vse to sem le občutil. Mislil pa sem na Dedca, na to skalnato gmoto, ki je s svojim monotonim izrazom tako lep zaključek zelene Korošice. Njegova stena res nima alpskih dimenzij in je pravzaprav samo lep plezalni detajl, vendar privlačuje njena strma oblika in kompaktna skala. Zato se bom še vračal sem.

Ko sem varoval, mi je pogled počival na sončnem zelenju Petkovih njiv, kjer se je lenobno pasla goved. Ob takih trenutkih je res užitek gledati v globino pod seboj. Tam idilika gora, tu njih moč.

Zopet se vrnem v poč. Ta del je klasičen, strm in gladek, samo za ramo in nogo. Ko se zbašem skozi, obstojim na majhni polici. Pred mano je razčlenjen sistem poč, ki se prav pod vrhom izogne velikemu previsu in me pripelje na lepo stojišče.

Še nekaj metrov in pred mano se razgrne širok razgled od Menine pa do Krvavca. Kamor sega oko, povsod se razteza en sam ogromen črn oblak. Sonca ni več, v dalji se kažejo prve deževne zavese.

Ko so padle prve kaplje, smo bili že v topli Imini kuhinji.

DRUŠTVENE NOVICE

Planinski dom v Logarski dolini.
1. maja letos je PD Celje odprlo svoj Planinski dom v Logarski dolini. Otvoritev se je v prvomajskih dneh udeležilo okoli 1500 planincev, navzoči so bili tudi podpredsednik vlade LRS dr. Marijan Breclj, državni sekretar za finance in administracijo dr. Danilo Dougan in predsednik PZS javni pravobranilec Fedor Košir ter zastopniki okrajev, SZDL, društev, OSS iz Celja, Turistične zveze Slovenije, Gosstinske zbornice in raznih Olepševalnih društev. Dom stoji na najlepšem mestu pod slapom Palenkom, ima 100 postelj, je komfortno urejen in leži ob avtomobilski cesti Celje—Logarska, Ljubljana—Črničev—Logarska.

Istega dne se je na Okrešlju vršila mednarodna smučarska tekma pod pokroviteljstvom OSS iz Celja v počastitev spomina Franceta Herleta.

☆

Slovenjebistriški planinci so odkrili v Martuljku spominsko ploščo petim, lani v Spiku ponesrečenim alpinistom. Dne 2. V. 1953 se je vršila v Martuljku pri Koči AO Jesenice (Lipovčeva Koča) prisrčna slovesnost v spomin petim alpinistom iz Slovenske Bistrice, ki so se ponesrečili lani v začetku maja v severni steni Spika.

Ob tej priliki je bila ponesrečenim Uršiču Ivanu, Milanu in Jožetu, Karnerju Francu in Moravsu Hinku vzdana spominska plošča, nad katero je pritrjen simboličen relief glave mladeniča, ki se hrepeneče, toda utrujeno ozira v Spikove strmine. Relief je izdelal Keršič Marjan—Belač. Plošča in relief sta vzdana v veliko skalo tik pod Kočo.

Prvi je imel spominski govor soplezalec pokojnih alpinistov Frangeš Jože iz Slov. Bistrice, nato je v imenu PZS govoril Košir Fedor in položil k spomeniku venec PZS, nakar je Alenka Svetelova recitirala pesem, ki jo je spesnil pokojni Uršič Ivan. Končno so navzoči planinci zapeli žalostinko in s tem slovesnost zaključili.

Komemoracije sta se udeležili tudi materi ponesrečenih Uršičev in Karnerja ter varuh pok. Moravsca. F. K.

Prilpave za medrepubliški tabor in proslavo 60 letnice slov. planinstva. Kot je že znano, bo 2. avgusta 1953 v Vratih velik medrepubliški tabor vseh jugoslovanskih planincev. Ob priliki tabora bo tudi oficialna proslava 60 letnice slovenskega planinstva.

Ker bo to prireditve velikega obsega, se že sedaj vrše intenzivne prilpave, da bi tabor in proslava čim bolj uspela.

V dneh 9. in 10. V. 1953 so se sestali v Vratih člani odbora za pripravo teh prireditvev in so skupaj s funkcionarji PD Mojsstrana določili mesta za postavitev tabora

in ostalih provizoričnih gradenj. Popravljen bo tudi cesta od Peričnika do Aljaževega doma v Vratih.

Pri vseh teh delih gre prirreditvenemu odboru posebno na roko OLO Radovljica in njegov predsednik tov. Kristan Milan. F. K.

* * *

»Stev. 7., 8., 9. in 10. bodo jubilejne številke PD Ljubljana, Kamnik, Celje in Jesenice. Izšle bodo v posebni opremi, povečanem obsegu in večji nakladi.«

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Majšperk je imel 19. XI. 1952 v Tovarni volnenih izdelkov ob 2. uri popoldne svoj tretji letni občni zbor. Društvo šteje 85 članov. Prirredilo je izlete na Donačko goro, Zapadno Pohorje, Boč, Okrešelj (72 udeležencev), Krm, Julijske Alpe, Ravno goro, Pogačnikov dom in na Lisco. V odbor so bili izvoljeni dosedanji predsednik Veimer, dalje Kac Vida, Obstrak Stanislava, Vidic Ivan in Korošec Tička.

PD Mengeš je sklicalo občni zbor 23. XI. 1952 v sindikalni dvorani Tovarne glasbil v Mengšu. Predsednik Mulej se je omejil predvsem na poročilo o postojanki na Gobavici, ki jo je društvo v kratkem času spravilo pod streho. Tajnik Lužar je poročal, da je članstvo od začetnih 80 v 8 mesecih naraslo na 180 članov. Društvo je prirredilo štiri veselice na veselilnem prostoru, ki ga je samo uredilo, eno predavanje s filmi, tri skupinske izlete v Kamniške planine ter en izlet na Triglav. Vrednost doma na Gobavici znaša doslej 325 012 din, prometa pa je društvo imelo 445 613 din. Pri gradnji doma na Gobavici je društvo naletelo na razumevanje pri Gozdni upravi, pri kmetijskem posestvu Mengeš, pri Gozdnem gospodarstvu Ljubljana in kar je še posebej razveseljivo — pri kmečkih posestnikih. Prostovoljnega dela je bilo 2258 ur pri 102 članih, vrednost pa znaša 80 000 din.

Ustanovni občni zbor PD Črnuče. Vršil se je dne 17. II. 1953. Prisostvovalo mu je okrog 90 članov, v imenu PZS pa je zbor pozdravil podpredsednik PZS tov. Bučer Tone. Predsednik iniciativnega odbora tov. Grčar Bogo je uvodoma navedel vzroke, ki so dovedli do ustanovitve društva, nato pa v imenu istega odbora dal že izdelan predlog po ustanovitvi planinskih skupin, ki naj društveno delo čim bolj poživijo. Vseh planinskih skupin bo sedem, njihova prva skrb pa bo, da vključijo v organizacijo predvsem mladino. Društvo namerava prirrediti čim več skupinskih izletov in predavanj, predvajati planinske filme in pridobiti čim več naročnikov naši reviji. Soglasno so sklenili, da si bodo nabavili enotne športne srajce in tako enotni nastopili v povorki za praznik občine Črnuče. Ustanovili bodo tudi smučarski odsek. V odbor so bili izvoljeni tov. dr. Osolnik Janko, Petrič Franc, Dermastja Marija, Zupančič Janez, Rode Miha, Kralj Boža, Bezek Marjan, Zupančič Rudi in Mavrič Iva.

Na občnem zboru **PD Železničar** v Ljubljani dne 13. XII. 1952 je podal zelo podrobno poročilo o delu društva predsednik tov. Strniša Emil. Društvo ima 453 članov, medtem ko jih je imelo preteklo leto 534. Izpadek gre predvsem na račun službeno premeščenih članov in njihovega odhoda na odslužitev kadrovskega roka. Delavni so bili vsi odseki, premalo pažnje pa je društvo posvetilo vključevanju mladine. Društveno delo so odvijali v 14 skupinah železniških delovnih kolektivov. Priredili so 11 skupinskih izletov, med temi dva v Makedonijo. Poprečna udeležba na 1 izlet znaša 28 članov. Agilen je bil alpinistični odsek, prav tako pa tudi smučarski odsek, ki je priredil januarja 1952 na Kisovcu izpopolnjevalni smučarski tečaj, katerega se je udeležilo 26 mladincev in pionirjev. V glavnem pa se je društvo posvetilo pravičajnim delom za gradnjo novega Doma Na Voglu in postavitvi žičnice k temu domu. Doslej so investirali din 1.100.000.— in opravili 2078 prostovoljnih delovnih ur. Če bo društvo prejelo posojilo din 25.000.000.—, bo novi dom jeseni že pod streho.

PD Medvode je zborovalo dne 14. XII. 1952. Iz poročila predsednika tov. Bukovca Jožeta sledi, da je društveno delo nazadovalo. Člani čedalje manj obiskujejo planine, ne udeležujejo se skupinskih izletov, vse manj pa obiskujejo tudi Slavkov dom na Golem brdu, ki leži v njihovi neposredni bližini. Niso redki tudi člani PD, ki v tem letu niso niti enkrat obiskali naših gor. Za pionirje ni bil organiziran niti en izlet, v društvu pa se ni našel nihče, ki bi se zavzel zanje. Krivda za vso to nedelavnost leži na funkcionarjih, ki so o tem le skleпали, ne pa tudi izvršili. Društvo beleži padec članstva za skoraj 50%. Slabo je delal markacijski odsek, alpinistični odsek pa sploh ni pokazal nikake delavnosti in ga je občni zbor razpustil. Še najbolj pozitivno so se izkazali v gospodarskem sektorju. Uredili so Slavkov dom.

PD Kranjska gora je imelo občni zbor dne 18. XII. 1952. Ugotovili so, da se bore njihove planinske postojanke Mihov dom, Krnica in Koča na Gozdu z velikimi finančnimi težavami in da so njihov deficit komaj krili s prenočnino. Na Koči na Gozdu so obnovili streho in popravili verando, v Krnici pa so dogradili rezervoar za vodo. Potrebna denarna sredstva je dala na razpolago PZS. Društvo je izgubilo skoraj tretjino svojih članov in jih šteje danes le še 200. Dne 7. XII. 1952 so v sodelovanju s PD Jesenice odkrili na Mihovem domu spominsko ploščo padlemu alpinistu Mihi Arihu. Alpinisti so izvršili 5 plezalnih vzponov, med temi enega prvenstvenega. Društvo se je obvezalo, da bo dvignilo število naročnikov Planinskega Vestnika za 15 izvodov in za revijo tudi dalje vršilo propagando. Med ostalimi sklepi gospodarskega značaja so tudi sprejeli sklep, da bodo posebno skrb posvetili dvigu članstva.

Občnega zbora **PD Radeče** dne 21. XII. 1952 se je udeležilo 40 članov. Društvo je še mlado, saj obstaja komaj 1 leto. Kljub temu pa beleži že lepe uspehe. Prišlo je najprej z zbiranjem članov, kar mu je tudi dokaj dobro uspelo. Razveseljivo je, da se je največ članov prijavilo iz okoliških vasi, prednjačita Razbor in Loka. Priredili so več izletov, od katerih pa so boljše

Planinski smučarski dom »Titovi graničarji« na Zelenici (1534 m) — levo Begunjski vrh, v ozadju Srednji vrh, desno Vrtača

uspeli oni v Julijce kakor pa v domače hribe. Vse pohvale je vredno delo učiteljev, ki so skrbeli za vzgojo pionirjev in priredili z njimi vrsto uspešnih izletov. Pionirske planinske skupine so na šoli v Loki, Razboru, Zidanem mostu, Radečah in Jagnjenici. Zadovoljiva je bila tudi povezava društva s PD Krško. Za Kočo na Lisci, ki jo je zgradilo PD Krško, so brezplačno prispevali kompletno opravilo za 1 sobo. Potrebna denarna sredstva jim je podarila Papirnica v Radečah, prenesli pa so jo udarniško na Lisco. Kot svoj delež pri obnovi postojanke na Prehodavcih so prispevali din 15.000.—, pomagali pa bodo tudi v bodoče. Sprejeti sklepi bodo nedvomno še bolj poživili društveno delo in razgibali ostale odseke.

Istega dne so zborovali planinci iz **Nove Gorice**. Zbora so se udeležili 103 planincev in planink. Poročila društvenih funkcionarjev so bila zelo izčrpana. Manj delaven je bil organizacijski odsek, kar se odraža tudi v padcu članstva od 1100 na 356. AO se še vedno bori z začetnimi težavami. Ni mu uspelo pritegniti v svoje vrste več domačinov. Propagandni odsek je izvedel vrsto uspešnih skupinskih izletov, premalo pa je skrbel za sodelovanje s članstvom. Foto sekcija je izdelala precej lepih posnetkov, od katerih je društvo zbralo najboljše za razglednice. Povezava s skupino v Kanalu ni bila dobra, s skupino v Stanjelu pa komaj zadovoljiva. Pohvale vredna je skupina v Tovarni pohištva. Markacijski odsek, ki ga je dejansko tvoril le en sam član, je uspešno izvršil svoje delo. Na gospodarskem sektorju je delovala le pešičica članov, kljub temu pa je uspeh zadovoljiv. Dokončno je bila dograjena Koča na Krnu, ki je zabeležila 1200 obiskovalcev in v glavnem izvršena adaptacija postojanke v Lepeni. Koča bo imela poleg kuhinje, shrambe in jedilnice 7 spalnic. Manjka

Planinski dom na Lubniku (1027 m)

samo še inventar, nakar bo že lahko začela z obratovanjem. Na Koči na Trstelju so bila izvršena le manjša popravila. Kočo je obiskalo 1700 planincev. Društvo je tudi uredilo svoje finančno poslovanje v smislu navodil PZS. Za pionirje bo društvo postavilo kočo na Katarini, za kar so že vsa dela v teku. V to svrhu bodo porabili provizorij, ki jim ga je brezplačno stavil na razpolago OLO Nova Gorica.

PD Novo mesto je imelo svoj občni zbor dne 26. XI. 1952. Društvo ima velike težave z oskrbo postojanke na Gosposdični in na Trški gori. Zaradi nerentabilnosti bo slednjo zaprlo oz. ukinilo. Postojanka na Gosposdični zaznamuje sicer precejšen obisk in jo obiskujejo v večjih skupinah člani sindikatov, vendar pa postojanka ne krije režije, ker udeleženci skupinskih izletov v precejšnji meri prinašajo s seboj hrano in pijačo. Občni zbor je bil tudi mnenja, da se za njihovo postojanko in sploh za Dolenjsko Ljubljance priprema zanimajo. Podanih je bilo več predlogov za sanacijo Koče na Gosposdični, o katerih bo sklepal bodoči odbor. Gospodarski odsek je dokončal dela na drvarnici, kleti in nasipu. Skupinskih izletov je bilo malo. Nameravajo proslaviti 30-letnico Trdinovega vrha; ob tej priliki naj bi se na tem vrhu zbrali planinci iz Novega mesta, Metlike, Črnomlja in iz Hrvaške. Po njihovem mnenju bi bila potrebna tudi ožja povezava z omenjenimi društvi, ker bi se le na ta način dvignil obisk Gorjancev. Zanimiva je ugotovitev občnega zbora, da je Planinski Vestnik za Dolenjsko nezanimiv, ker vse preveč obravnava alpinistiko, ne pogloblja pa se v probleme nizkogorskih predelov. Posledica te ugotovitve je bila, da se ni prijavil noben nov naročnik revije, redki naročniki pa bodo revijo odpovedali. Dalje so sklenili, da bodo skušali v društvo pritegniti čim več mladine in poživiti propagando za Dolenjsko predvsem s predavanji, planinskimi večeri, organiziranjem prireditev na Gorjancih in s snemanjem Gorjancev po Triglav filmu. Po tov. Liliji Vekoslavju,

enem izmed najstarejših članov in po-zrtvovalnem markacistu, ki je že v visoki starosti in težko bolan, bodo imenovali pot od Tovarne preko Glažarjevega grabna do Gosposdične. Tov. Lilija bo tudi predlagan za častnega člana PD.

Ob navzočnosti 116 članov so zborovali planinci PD Križe dne 27. XII. 1952. V svojem poročilu se je predsednik tov. Golmajer Vinko dotaknil vseh problemov, na katere je društvo naletelo pri svojem delu, pohvalno pa se je izrazil o vsem onem članstvu, ki je pomagalo pri gradnji Koče na Kriški gori. Zlasti je naglasil pomoč edinice JLA v Križah, ki se je zelo izkazala pri prenosu materiala na gradilišče. Zaradi nekaterih nejasnosti v finančnem poslovanju je bila izvoljena tričlanska komisija, ki bo po občnem zboru pregledala celotno poslovanje. Odpravljena so bila tudi trenja, ki so že dalje časa vladala med nekaterimi funkcionarji in resno zavirala delo. Članstvo je padlo za polovico. Pri prostovoljnem delu pri gradnji kočje zaslužijo največ priznanja tov. Golmajer Vinko, Petrinac Ivo in Jenko Stane ter Močnik Franc in Stefančič Tine, ki niso štedili s časom in z delom.

Planinci PD Prevalje so imeli svoj občni zbor dne 11. I. 1953. Udeležba 120 članov. Iz poročil, ki so jih podali društveni odborniki, je tov. Skrajnar Tone, delegat PZS, ugotovil predvsem premajhno delo z mladino. Zbor je zato soglasno izvolil učitelja -planinca, ki bo skrbel za vključitev čim večjega števila mladine v planinsko organizacijo. Živahna debata se je vršila okrog vprašanja Planinskega Vestnika. Priglasilo se je 22 novih naročnikov, obljubili pa so, da bodo propagando v tem pravcu vršili tudi v bodoče in vsaj tako dolgo, dokler ne bodo dosegli 20% naročnikov od celokupnega števila članstva. Dalje so sklenili, da bodo razgibali delo tudi v organizacijskem in propagandnem sektorju ter zboljšali delo v AO-ju. Predlagali so, naj bi Planinski Vestnik v bodoče služil tudi kot službeno glasilo Smučarske zveze. Kritizirali pa so nameravano postavitev novega planinskega doma pod Uršljo goro, katerega imajo v načrtu planinci iz Raven na Koroškem skupaj z železarji Železarne Ravne. Bodoči dom naj bi stal komaj pol ure pod že obstoječim domom na Uršlji gori, ki ga upravlja PD Prevalje, za kar pa po njihovem mnenju ni niti lokalne niti gospodarske tujnosti.

Občni zbor PD Mežica se je vršil dne 11. I. 1953. Obravnavali so predvsem občutni padec članstva in slabo povezavo z mladino. Zalostna je bila ugotovitev, da ima Planinski Vestnik med mežiškimi planinci samo 9 naročnikov. Društvo bo zaradi tega za Planinski Vestnik izvedlo živahno agitacijo, že na samem občnem zboru pa se je takoj prijavilo 12 novih naročnikov. Živo zanimanje so zborovalci pokazali za gradnjo novega doma na Peci in postavitvi žičnice k temu domu. Stvarni stroški bodo znašali okrog din 20 000 000.—, potrebna pa bo še veliko prostovoljnega dela. Za delovno silo se bodo obrnili po pomoč tudi na JLA. Na že obstoječih postojankah so izvršili 1012 prostovoljnih delovnih ur. Zgradili so depandanso na Heleni in jo tudi podkletili, markirali pa so novo pot od Polene preko Fridriha, Marholčevega, Velikega Šumakovega vrha do Podpece in pot od Stoparjevega na Peco.

Propagandni odsek je redno menjaval stenočar in organiziral 3 pionirska predavanja ter 2 pionirska izleta. Skupinskih izletov so priredili 7 in imeli 3 članske sestanke. Za razvedrilo svojih članov so priredili predpustno veselico. Stanje članstva 468, občnega zbora se je udeležilo 110 članov.

PD Kamnik je imelo občni zbor dne 13. XII. 1952. Udeležilo se ga je 90 članov. Popravili so nasip na Starem gradu, niso pa dokončali gradbenih del na Jermanovih Vratih, ker jim je primanjkovalo denarja. Posebno marljiv je bil AO, ki je obiskal tudi inozemske gore. Prav tako delaven je bil markacijski odsek. Propagandni odsek je organiziral več uspešnih izletov. Za 60-letnico svojega obstoja bo društvo izvedlo vrsto prireditev in dostojno proslavilo ta jubilej. Poživiti pa bo moralo ideološko delo pri mladini na gimnaziji in v tovarnah. Oskrba njihovih postojank je bila zadovoljiva. Postojanka na Starem gradu je imela 7600, na Kokrskem sedlu 1800 in na Jermanovih Vratih 3900 obiskovalcev. Število članstva je padlo za 35%. Društvo ima 7 skupin, ki pa niso zadovoljivo delovale. Udarniškega dela so izvršili 810 ur. V teku so vsa pripravljajna dela za izgraditev žičnice na Stari grad. Postaja GRS je registrirala 3 nesreče, in sicer 1 smrtno ter 2 poškodbi. Novi odbor bo ponovno vodil tov. Benkovič Karl.

Planinci **PD Tolmin** so dali obračun o svojem delu dne 23. XII. 1952. Zbor je otvoril neutrudni članovi tov. Stanič Jože. Ugotovil je, da je društvo večji del prevzetih nalog častno in uspešno izvršilo, kar velja zlasti za gospodarski odsek. Društvo šteje 210 članov, 16 mladincev in 24 pionirjev. Obisk postojanke na Razor planini narašča vsako leto, zadovoljiv finančni uspeh pa jim je prinesla postojanka Jalovec v Trenti, ki so jo otvorili 28. VI. 1952. Za povečavo koč na Razor planini so si oskrbeli gradbeni material iz bivše vojašnice na Pologu v vrednosti din 196 400. Veliko voljo do dela sta pokazala tudi propagandni in markacijski odsek. AO je je izvršil več plezalnih vzponov, med temi tudi dva prvenstvena, delaven pa je bil tudi mladinsko-pionirski odsek. Po dolgem prizadevanju se je društvu končno vendarle posrečilo dobiti primeren prostor, ki bo preurejen v društveno pisarno. Veliko truda je društvu posvetilo nabiranjju novih naročnikov za Planinski Vestnik. Nedvomno gre za vse društvene uspehe zahvala predvsem predsedniku tov. Staniču Jožetu.

Na občnem zboru **PD Laško** dne 9. XII. 1952 so pregledali društveno delo za preteklo poslovno leto in pri tem samokritično ugotovili, da je bilo vse njihovo delo v glavnem osredotočeno na gradnjo planinskega doma na Smohorju, ki so ga otvorili 18. VII. 1952. Manj pažnje so posvetili vzgoji. Dom je popolnoma dograjen, ne pa v celoti opremljen. V preteklem letu so v dom investirali din 415 390,55, današnja vrednost doma pa znaša din 2 232 398,60. Postojanko je obiskalo okrog 5000 planincev. Posebno zaslugo za dograditev doma ima nedvomno predsednik tov. Medvešek Franc. Imeli so tudi nekaj družabnih prireditev, ki so jim razen ene, prinesle lep dohodek. Število članstva se ni znižalo, temveč se nekoliko zvišalo; danes šteje 355 članov. Stalno se tudi dviga število naročnikov na Planinski Vest-

Slavkov dom na Golem brdu — PD Medvode

nik. Množične izlete so prirejali le na Smohor, manjše skupine pa so se povzpelle na Pohorje, Savinjske in Julijske Alpe. Delo propagandnega in markacijskega odseka je bilo zadovoljivo.

Tudi dejavnost **PD Kum - Trbovlje** se je v minulem letu odražala predvsem na gospodarskem polju. Iz poročila, ki ga je podal predsednik društva tov. Dolničar Rudi na občnem zboru dne 19. XII. 1952, posnemamo, da so zaradi adaptacije postojanke na Kumu, zanemarili organizacijo skupinskih izletov, propagando, izvenarmadno vzgojo, nabiranje novih članov in pobiranje članarine. Društvo je izgubilo 123 članov in jih šteje danes le še 215 nasproti 338 članom, ki jih je imelo v preteklem letu. Sklenili so, da bo odslej vodil vsa dela pri postojanki poseben gradbeni odbor, tako da se bo upravni odbor lahko bolj posvetil organizacijskim vprašanjem. Posebno skrb pa bo odbor posvetil pionirjem. Alpinistični odsek se je fuzioniral z AO-jem pri PD Trbovlje. Postojanka na Kumu beleži 4328 obiskovalcev. Propagandni odsek pod vodstvom tov. Kostajnska je izvedel nekaj skupinskih izletov. Udeležili so se jih predvsem mladinci in pionirji. Propagandni odsek skrbi tudi za nove naročnike Planinskega Vestnika. Delo markacijskega odseka ni bilo povsem zadovoljivo. Elektrificirali so tudi postojanko na Kumu.

Zbor planincev **PD Maribor** je razpravljal o svojem delu dne 15. XII. 1952 v dvorani Ljudske univerze. Iz izčrpnega in vsestransko poglobljenega poročila predsednika ing. Degna Friderika je razvidno, da je bila bilanca njihovega dela dokaj pozitivna. Prednjačili so v gospodarski dejavnosti, saj so zavarovali in v surovem stanju dogradili Senjorjev dom, obnovili Razgledni stolp pri Bolfenku in usposobili cesto Ribnica-Ribniška koča za kamionski promet. Skupno so investirali din 1 763 837.— Društvo šteje danes 2532 članov, kar je za 25% manj od lanskega leta, ko jih je imelo 3855. Leta 1950 je imelo organiziranih planincev 4634. Stalen padec članstva, ki gre do neke mere na rovaš konjunkturistov, v večji meri pa leži krivda na premalem sodelovanju z mladino. Visoko aktiven je bil alpinistični odsek, čeravno je močno odmaknjen od naših gorskih velikánov. Posebno močan podatek je bil dan idejni vzgoji. Odsek šteje 15 članov in 10 planincev, vendar pa

Koča »Tromejnik« na Doliču (400 m) — PD Murska Sobota

je načelnik AO-ja tov. Krajger Lojze ugotovil, da njihovi uspehi, čeprav lepi, nikakor ne zadoščajo za tako močan odsek. Navedel je tudi vzroke za to, katerim bo moralo društvo in AO posvetiti več pozornosti. Propagandni odsek je bil delaven, ni pa docela izvršil svoje naloge. Popolnoma so izostala nameravana predavanja po šolah. Društvo je bilo sicer povezano s pionirskimi organizacijami, kar pa dejansko ni rodilo uspeha. Organizirali so 11 skupinskih izletov s 361 udeleženci, alpinisti sami pa so poleg tega izvedli še vrsto izletov in vzponov. Dva njihova člana sta se povzpela tudi na Perister v Makedoniji ter na Šar planino — Turčin in Popovo Šapko. Prvič po vojni so zopet izvedli smuk preko Pohorja in že drugič marš čez Pohorje v počastitev Dneva vstaje slovenskega ljudstva. Najstarejši udeleženec tega marša je bil star 86 let. Na občnem zboru je društvo vsem udeležencem poklonilo lične spominske značke. Stoodstotno je izvršil svojo nalogo markacijski odsek pod vodstvom vedno agilnega markacista tov. prof. Sumljaka. Občni zbor je soglasno sprejel predlog podpredsednika tov. Laha Tineta, da postanejo vsi navzoči naročniki Planinskega Vestnika, še posebej pa je dolžnost vsakega udeleženca, da pridobi vsaj še dva nova naročnika na revijo. Izvoljen je bil razširjen upravni odbor, ki šteje 36 članov, vodil pa ga bo dosedanji zaslužni predsednik tov. ing. Degen Friderik. Načrt dela za leto 1953 predvideva popravilo ceste Ribnica—Ribniška koča, manjša popravila na Mariborski koči in ureditev počitniške kočice tako imenovane Spragerice, gradnjo Senjorjevega doma v najnujnejšem obsegu, privlačna dela za gradnjo nove Mariborske kočice, predela za postavitev planinske postojanke na Kozjaku in izsek primernih smučišč ter izvršitev pripravljajalnih del za ustvaritev smučarskega centra pri Ribniški koči.

PD Ravne na Koroškem. Občni zbor se je vršil dne 12. XII. 1952. Ker je bilo njihovo društvo ustanovljeno šele pred 5 meseci, je bilo njihovo dosedanje delo v glavnem usmerjeno le na utrditev društva oz. poedinih odsekov. Želijo ustanoviti AO, za katerega se je prijavilo že 30 planincev. Društvo šteje 147 članov, 23 mladincev in 1 pionirja, na novo pa se je prijavilo 15 članov in 62 mladincev. Društvo si prizadeva, da bi svoje vrste izpopolnilo čim

več tudi iz delavskih vrst iz Zelezarne. Pričeli bodo s predpripravami za postavitev Doma pod Uršljo goro, ki ga nameravajo postaviti družno z železarji Zelezarne v Ravnah. Novemu odboru načeljuje tov. Gorjanc Janez.

Zbor poštnega aktiva »Poštar« pri PD Jesenice se je vršil 19. XII. 1952. Iz objavljenih poročil je razvidno, da je bila dejavnost aktiva osredotočena skoraj izključno na obnovitveno delo Koče na Solni glavi na Vršču. Osrednja točka diskusije pa je bila, ali naj se aktiv osamosvoji ali naj ostane v dosedanji obliki v PD Jesenice kot republika v republiki. Sklenili so, da bo ostal aktiv še nadalje v sestavu tega društva, upravni odbor PD Jesenice pa bo na prvi svoji seji sprejel o tem formalni sklep, ki naj potrdi to, kar že eksistira, z dodelitvijo kočice aktivu »Poštar«. Če bi se društvo kdaj osamosvojilo, dobi kočjo PD Poštar. Na zboru so se postarji obvezali, da bo vsak njihov član pridobil vsaj 2 nova naročnika Planinskega Vestnika, da bodo tesno sodelovali z GRS, da je treba uvesti v vse planinske postojanke prodajo znamak in da bodo predlagali PTT izdajanje dopisnic s slikami iz planinskih krajev.

PD Šoštanj. Občni zbor se je vršil dne 9. II. l. Otvoril ga je zaslužni planinski delavec predsednik tov. Stegnar Andrej ob prisotnosti 70 članov, v imenu PZS pa je občnemu zboru izročil pozdrave tov. Orel Tine, predsednik PD Celje. V svojem izčrpnem referatu je tov. Stegnar povedal, da se je društvo v poslednjih dveh letih največ izživljalo pri gradnji »Andrejevega doma« in manj na organizatoričnem sektorju. Zvišali bodo število članov in naročnikov Pl. Vestnika, predvsem pa bodo skušali vključiti v organizacijo čim več mladine in pionirjev. Dogradili so novo planinsko postojanko »Andrejev dom na Slemenu«, za katerega so opravili nad 30 000 ur prostovoljnega dela. Sam predsednik tov. Stegnar jih je izvršil preko 800. V gradnjo tega doma, ki je danes ocenjen na 15 000 000.— din, so investirali samo 4 770 830.— din. Potrebna denarna sredstva je stavila na razpolago sindikalna podružnica TUS in tovarniški usnjarški kolektivi. Z gradnjo so pričeli 6. V. 1951, dne 21. IX. 1952 pa je bila postojanka že izročena svojemu namenu. Ukvarjajo se tudi z mislijo, da bi v St. Vidu postavili smučarsko skakalnico za skoke do 60 m, za kar je tamkaj zelo idealen teren. Dogradili bodo tudi drvarnico, pralnico, shrambo za smuči, sušilnico in strojnico, tako da bo Dom odlično lahko služil tudi zimskemu športu. Za nesebično in požrtvovalno delo pri gradnji Doma je občni zbor nagradil gospodarja tov. Dovšaka z denarno nagrado. Na čelo društva je bil ponovno izvoljen neutrudni tov. Stegnar Andrej.

PD Sežana je imelo 20. XI. 1952 ustanovni občni zbor ob udeležbi 43 članov. To je 74. PD, včlanjeno v PZS. Predsednik iniciativ. odbora je bil tov. Drnovšek Avgust, v odbor pa so bili izvoljeni za predsednika Sramel Maks, Drnovšek Avgust, Debeljak Viktor, Kobal Ciril, prof. Potočnik Janez, Gorup Dorica, Bobera Valentin, Skulj Angelca in Sirca Milivoj. Društvo bo predvsem organiziralo skupne izlete, taborjenje, razširjalo planinsko literaturo in propagiralo športne in kulturne cilje planinstva.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Dr. Julius Kugy: Aus dem Leben eines Bergsteigers, VI. izdaja, München 1952, založba Rudolf Rother.

Ob Kugyjevi zibelki so stale roje-nice in mu položile vanjo dragocene darove, on pa jih je znal prav uporabljati. S hvaležnostjo se jih spominja v svojih spisih na več mestih. Sin potomca koroškega Slovenca iz Lipe pri Podklostru, veletgovca v Trstu, ni nikdar prišel v denarne zadrege. Oče mu je preskrbel inštruktorjev in mu prvi vcepil tisto veliko ljubezen do gora. Po njem je podedoval vso tisto odločnost in hitro orientacijo in preudarnost v kritičnih trenutkih, ki je potrebna veletgovcu in — planincu. Po materi, hčerki našega pesnika Vesela-Koseskega, opisani v njegovih spisih z neizmerno ljubeznijo in globokim spoštovanjem, pa je podedoval tisto, kar dviga njegove spise daleč nad vsako povprečnost in ga stavlja med planinske pisatelje svetovnega slovesa in mu daje prvo mesto med planinskimi pesniki — v prozi. Saj je njegova knjiga, ki leži pred nami v novi izdaji, ena sama pesem v prozi, mogočna simfonija brez not, izražena z golimi, navadnimi, vsakomur dostopnimi črkami, ne da bi bilo za to potrebno poznanje kontrapunkta.

Tiste čase, ko je on — kot pravijo — kraljeval v naših Julijskih Alpah in predrzno prodiral tudi v »kraljestva« drugih, svetovno znanih »kraljev« zapadnih Alp, torej v zadnji četrtini prejšnjega stoletja in po njegovem prelomu, mi Slovenci še nismo imeli človeka, ki bi mu razmere dopuščale, da bi se obdajal z vodniki, nosači, ki bi si lahko privoščil izlete v Švico in Dauphinejo, čakal tam po hotelih dolge dni na lepo vreme, kraljevsko nagrajeval ljudi, ki so mu stregli in gostil vodnike po uspelih turah s šampanjcem. Takrat še nismo imeli izobraženstva z materialnimi sredstvi, ki bi mu kaj takega dopuščala. Naš srednji stan se je takrat šele ustvarjal, šele tipal v gore in še to, kar je mogel storiti, je bil v prvi vrsti boj za domačo zemljo. Boj zoper tiste, katerim se prišteva Kugy sam, katerim pa v tem boju ni sledil in se ga ni udeleževal. Tako nas je Kugy mogel pre-

hiteti in, če hočete, odkriti naše planine od te tako priproste Golice tja do Triglava, Kanina, Viša in Poliškega Špika. V tistem času, morda tudi nekaj pozneje, ko Kugy zavzema naše vrhove v družbi vodnika vseh naših vodnikov Andreja Komaca, ko z Oitzingerjem in Pesamosco oblega Viš in Poliški Špik, ko ga vodijo po Dolomitih, Zapadnih Alpah in Dauphineji moške z imeni Maquinaz, Burgener, Rey, Zurbriggen in v ledu in snegu nedosežni Joseph Croux, takrat hodi po naših planinah samotar, ki se ne družijo s tako slavnimi imeni. Pastirji, ovčarji, kozarji so njegovi spremljevalci, svinčnik in beležnica njegova oprema, plod njegovega dela pa drobna knjižica: Imenoslovje Julijskih Alp. To je bil dr. Tuma. Niti sledu pesniške navdahnjenosti ni v njegovih spisih, ki jih označuje naravnost znanstveniška suhoparnost. Ni bil nezmojljiv v svojem delu, ravno tako ne kot Kugy, opravil pa ni nič manjše in za nas gotovo še večje znanstveno delo. Če je Kugy Julijske Alpe odkril, jih je dr. Tuma krstil z imeni, za katere se je Kugy premalo menil. Sam to bridko čuti, ko piše o dr. Tumi: »... Spomniti se moram še enega moža, ki je kakor jaz skoraj pedeset let hodil po teh gorah, pa vedno samoteren in molčeč, tako da so vedeli zanj samo redki... Marsikaj je dr. Tuma... že razjasnil, uspeh pa je zakopal globoko v sebe samega... v vprašanih imenoslovja bo dr. Tuma, tako mislim jaz, prvi poklican. Ampak vendar naj govori, za kar naj bo na tem mestu naprošen.« Na to prošnjo je dr. Tuma odgovoril z drobno knjižico, ponatisom iz PV, katerega Kugy ni poznal, ker »žalibog slovenskega jezika ni zmožen«. Kdor je pripravljaj šesto izdajo Kugyjeve knjige Iz življenja planinca ali vsaj tisti, ki bo priredil sedmo, bo moral seči po drobni Tumovi knjižici.

Nad štirideset let je hodil dr. Kugy križem kražem po Alpah in ko je naložil sedmi križ svojega lepega in uspešnega življenja na svoje rame, je začel pisati pričujočo knjigo. Prvič je bil na Triglavu 1875, kar naj bi bil začetek njegove planinske kariere. To je dokončal z letom 1914, ko je

burja prve svetovne vojne zakrila tudi vrhove Julijskih. Pričujočo knjigo je pisal med vojno v letih 1916 do 1918. Pisal jo je v krvavi zarji vojne, ki je tako zelo razruvala njegove gore, v zarji poznega večera svojega življenja jo je pisal, ko so mu bleščali pred očmi oni božanstveni dnevi prvih uspehov, vsi tisti odpočitki na še deviških vrhovih naših planin, kakršne si je vedno privoščil, čeprav so ga večkrat vodniki silili k vrnitvi. Grozote vojne, spomini na lepe dni v poznih letih življenja pa so mu dale tisto, kar prepleta vsa njegova dela: Mir starca, izkušenega v življenju, starca, ki vse razume in vse odpušča, videč vse v prelepem svitu preteklosti. Ta zaceli vse rane, neprijetnosti in tegobe obledijo, ostanejo samo lepi spomini na dneve, ki jih več ni. Zato Kugy s svojim redkim pesniškim darom vse bolj ali manj idealizira, vse odpušča in najde prelepo opravičilo tudi za zločinca, rdečebradega Matijo Kravanjo. »Tako mi je, kakor da je bila takrat večna pomlad,« pravi pisatelj in sam priznava, »da se da opaziti, da sem svoje vodnike rad idealiziral.« Njegovi vodniki v naših planinah so bili nekdanji divji lovci iz Trente, morda kateri tudi iz Kranjske gore, morda tudi Oitzinger, a jim njihove preteklosti nič ne zamerja, ne dela iz tega nobenih zaključkov, ker mu je dovolj, da ga vodijo od zmage do zmage. Tako idealiziranje pa se ne tiče samo vodnikov, temveč odseva iz vse knjige na vseh koncih in krajih.

Po njegovem imajo gore dušo, vsaka svojo. To dušo je treba spoznati. Zato jih najprej obkroža, ogleduje Triglav s Trentskega Ozebnika in Stenarja. Tipa okoli njih, boža jih, kakor da bi jih hotel zapeljati k vdaji, dokler jih ne zavzame. Če ga odbijejo enkrat, dvakrat ali celo večkrat, nič jim ne zameri in nadaljuje svoj ples okrog njih kakor ruševca v spomladanski ekstazi na sneženi zaplati. Nobene sile noče delati svojim ljubljencam. Zato odklanja planinstvo kot šport, kline in karabinerje, markacije in planinsko oštarijstvo in če s samo vrvjo, ki mu je edinole sredstvo za osebno varnost in nič več, ne uspe, se spoštljivo umakne in to gladko prizna. Edino življenje ceni več ko goro, kajti prihaja do spoznanja in zaključ-

ka, »da mora planinec v gorah živeti ne pa umreti in da smrt v gorah ne pomeni vedno junaškega dejanja, temveč pogosto veliko neumnost.« Ko v poznejšem delu Arbeit, Musik, Berge — ein Leben zopet prihaja do tega vprašanja, pravi: »Današnji alpinizem je ubral nova, nikoli zaslutena pota. Toda čim bolj se oddaljuje od dušnega in duševnega, ki bodi z njim vedno spojeno, čim ostreje se poudarja materialna plat v planinstvu kot sama sebi namen, tem bolj se mi zdi, da se bližamo preobratu.« Kugy je tipičen zastopnik klasičnega alpinizma z marsikatero romantično potezo in primesjo.

In brez tehničnih sredstev, pač pa s skrajnim izrabljanjem strukture gore in z vso spretnostjo vodnikov iz Trente izvršuje v tistih letih prvenstvene vzpone kar po vrsti, da, kakor sam pravi, kar sistematično. Tako nastajajo po vrsti v Julijskih Alpah med drugimi Kugyjeva pot in Kugyjeve police na Triglavu, prvenstveni vzpon na Škratico od juga, prvenstveni vzpon nanjo v tekmi s Findeneggom iz Krnice, prvenstveni vzpon na Jalorec iz Planice in zimska tura nanj, na Razor iz Krnice in Prisojnik, med obema skozi Škrbino, na Bavški Grintovec in Pelc, potem vsa ona križarjenja okrog Mangrta in po Poncah. Viš in njegova okolica, Poliški Špik z vsemi mogočimi dostopi nanj od vseh strani, poleti in pozimi, vse to se vrsti pred nami v pestrih slikah. Vse-skozi zelo izpostavljene plezarije ob jasnih sončnih dneh, v silovitih viharjih in neurjih. Pa vendar opisi niso dolgočasni. Prepleteni so z duhovitimi opazkami, kratkimi anekdotami in karakteristikami ljudi, ki ga spremljajo: Vzorec, kako naj se opisujejo plezalne ture, vzorec, ki ga pri nas še nihče ni poskusil posnemati. Dolomiti mu niso všeč. Vzrok? »Moja globoko vkoreninjena nenaklonjenost zoper čisto športno pojmovanje planinstva. V nobenem delu Alp se ni moglo to s svojimi na pol razvedrujočimi, na pol skrajno jezljivimi izrastki tako razbohotiti kakor ravno v Dolomitih.« Pa vendar pride na Grosse Zinne, M. Cristallo, Antelao, Sorapis, Zwölferkofel, Kellerwand in vrsto drugih. Vsa ta pota po Julijskih, Karnijskih Alpah in Dolomiti so po njegovem samo priprava za vrhove s snegom in ledom,

za Zapadne Alpe, kjer najde vse tisto, česar do sedaj še ni našel. Tam hodi z najslavitejšimi vodniki tistih dni in tudi tam odkrije vodnika, ki med ostalimi nima para, Josepha Crouxa, kakor ga po njegovem ni imel Andrej Komac v naših krajih. Komac je bil po njegovem neprekosljiv v kamenitih stenah, Croux pa v snegu in ledu. V teh predelih Zapadnih Alp sledi prvenstveni vzpon na Mont Dolent, nekakšna tekma med Chamonixom in Courmayeurjem. Opisuje iz Macugnage čez vzvodno steno Monte Rose in njen Nordend mora prevzeti tudi nas, čeprav mu radi oddaljenosti težko sledimo po njegovih potih na Mt. Blanc od različnih strani in na različne Aiguille in Dent v njegovi skupini.

Kugy vidi v tej knjigi samo gore in njih rožice, vse drugo mu je postranskega pomena. Zaman iščete tukaj in v ostalih njegovih spisih kak obširnejši opis tistih odljudnih dolin, gorskih zatišij, njihovih ljudi in običajev, ki tvorijo njih vznožje. Opisane je kvečjemu kak gorski kotiček tam okrog Mlinarice ali drugje v kakem skrivališču. Ljudje ga zanimajo samo toliko, kolikor so v zvezi z njegovimi poti po gorah. To so njegovi vodniki. Tem pa je postavljala spomenike, ki bodo ostali vedno, ko bo kamen že razpadel in se bron obdal z debelo plastjo patine. Karakterizacija teh oseb je kratka in ostra. Tako opisuje Antona Tožbarja-Špika, svojega prvega vodnika, moža s samo zgornjo čeljustjo — spodnjo mu je odtrgal zadnji medved v Trenti: »Tako je korakal ob moji strani s prihuljeno hojo risa, orlovskih oči, vedno obrnjenih vame, kakor da bi hotel uganiti vsak nastanek najmanjše želje, bojazljivo se trudeč, da mi služi... Tako vstaja v meni še pogosto ganljivi lik težko preizkušenega Antona Tožbarja v zvestobi, vdanosti, ponižnosti in pobožnosti...«. Svoje vodnike iz Kranjske gore Pečarja - Bobka, Rogarja, Karabidla, urarja Peternelca nam predstavlja kot zamišljene, nekam v daljavo odmaknjene čudake s pojočo govoricco, najlepši spomenik pa postavlja Andreju Komacu, ko mu piše nagrobnico: »... tam spi zmagoviti, ki me je vodil neustrašene očesa in z zanesljivo roko skozi vse delo, pomanjkanje in nevarnost po vseh

vrhovih Julijcev do najvišjih časti, ki so jih gore mogle dati. Kakor dolgo stojim pokonci v svetlobi in dokler morem vračati zvestobo za zvestobo, živi nepozabljen v mojem spominu.« Na vrhu Viša počivajo po dolgi turi. Slovenski Korošec Oitzinger prepeva in jodla zaprtih oči in vabi na odgovor »šjoro Roso« tam doli v Neveji — edino žensko, ki jo Kugy v tej knjigi poleg matere omenja — in bi rad šel takoj k njej na pivo. Ampak skromni Trentar Komac iz zasenčene, s soncem revne doline, ki je navzlic težkemu življenju ostal idealist kakor njegov stari gospod, ni mislil na materialne užitke. Njegov obraz je bil obrnjen proti poldnevu. Vabila ga je »dežela Italija«. Barve juga so ga prevzele. »Čisto drugače je tam,« je dejal, ko je tako gledal tja čez mejo v smejočo se deželo sonca, k modrim goram Italije. Osvaldo Pesarosca, njegov furlanski vodnik »pa je gledal mračnega očesa proti severu. Tam so ležali zanj veliki gozdovi, bogata skladišča premoga, svet obvladajoče industrije. Red, napredek, dobre mezde, zaslužek, moč, bogastvo. Furlanskim gorskim rodovom pripada, ki morajo daleč potovati, da si poiščejo zaslužek daleč od domovine. Ta močni, predrzni mož je bil vedno največji revež.«

Jezik v knjigi je višek planinske proze. Kugyja prevajati v drug jezik, pomeni isto, kakor prevajati kakega velikega pesnika v verzih v slovenščino. »Kugy poje o naših planinah, čeprav ne piše verzov,« piše dr. I. C. Oblak ob priliki prve izdaje. Dr. J. Tomišku je knjiga prvi stavek velike alpske simfonije. Sam Kugy v svoji poslednji knjigi Aus vergangener Zeit nekje priznava, da je skušal posnemati godbo z mrtvo besedo. Ko je po težkem zimskem vzponu na Poliški Špik dosegel njegov vrh, je opisal počitek na vrhu takole: »... In ko sem prišel še težko dihajoč od naglice silnega dela zadnjih ur in zasadil cepin v ozki rob opasti na vrhu, mi je bilo, kakor da slišim srebrnočiste angelske glasove, ki so se združevali v visoko uglasene harmonije, in kakor da bi šlo skozi nebeške prostore posvečeno petje. Ali je morda učinkovala obilna srebrna svetloba, ki je valovala okrog mene? Ali je bilo morda nepopisno veselje, da je v mojem srcu

prepevalo in jubiliralo? Pa vendar mislim, da sem takrat slišal angelsko petje. Bilo je, kakor da bi se klicale serafske trume od vrha do vrha in kakor da je zazvenela čez vsa obzorja gloria in excelsis njihovih čistih, belih glasov. Gloria v višavah! Tako sem sedel nad neizmernimi prepadi kakor odmaknjen od zemlje v svetlobi in nebeškem blesku na malem belem otoku tako težko osvojenega vrha in sem užival uro čiste sreče, ki se nikdar ne bo vrnila, in prislukoval muzicirajočim nebeškim trumam ter mislil, da sanjam najlepši sen svojega življenja. Na drugem mestu pa hudo mušno pripominja, da so ti angelci varuhi imeli z njim zelo veliko opravka!

Ta knjiga je izšla prvič 1925. Prva Kugyjeva knjiga, obenem njegova najboljša, kjer je nakazano že vse, kar je vedel povedati pozneje. Arbeit, Musik, Berge — ein Leben, Anton Oitzinger — ein Führerleben in končno Aus vergangener Zeit tvorijo štiri stavke njegove velike simfonije. V drugem stavku in tretjem se motivi prvega samo razpletajo in poudarjajo, v zadnjem pa se vsi le še prepletajo in izzvenijo v tiho resignacijo. V zadnjem Kugy sem sebe ni več dosegel, 500 Jahre Triglav in Im göttlichen Lächeln des Monte Rosa pa padajo že izzven tega okvira.

Kugy je bil po svojem mišljenju Nemeec, posebej še koroški Nemeec. Prišel je v stike s tistimi, ki so ustanovili in vodili Primorsko sekcijo Alpenvereina. Odbil ga je pa že prvi izlet te skupine na Krn, zoprna mu je bila tista velikanska krokarija ob pivu v Tolminu in se tega bojnega društva v svojih spisih prav redko spominja. Prevelik duh je bil, premehek idealist, ki je gledal na svet z najvišjih vrhov, ne pa z vaškega zvonika. Zato nam je bil pravičen. V dušo našega naroda pa nikdar ni prodr. Daleč zaostaja v tem pogledu za svojim prijateljem Rudolfom Baumbachom, ki je ponesel s svojim Zlatorogom slavo Trente v svetovno lepo literaturo. Predaleč gre ocena dr. I. C. Oblaka, ki ga slavi kot našega človeka. Morda je skušal biti to, eno pa je gotovo: Bil nam je do skrajnosti pravičen in njemu se moramo zahvaliti, če tujina pozna naše gore, če tujina vzporeja našega Komaca z vodniki svetovno znanih

imen. Če vprašate tujce, ki prihajajo še danes k nam, kaj jih je privedlo sem, boste ponovno slišali odgovor, kakor sem ga letos ponovno slišal jaz: Kugyjevi spisi!

Edina težava, ki jo je zaradi nepoznanja književne slovenščine Kugy sam bridko občutil, je imenoslovje naših krajev in gora. Marsikaj se mu da oporekati in v marsičem je nedosleden. Vse to tujca ne moti toliko kakor nas, ki smo vajeni že davno ustaljenih domačih imen. Svoje stališče Kugy razlaga in utemeljuje takole: »... Zato je treba, da obravnavamo v zemlji vkoreninjena in narodna imena s spoštovanjem, iskati jih moramo, kjer so prišla v pozabo in ljubosumno čuvati nad tem, da se nasilno ne spreminjajo ali podajajo v izumetničeni obliki« (str. 54). Žal pa zavzema na drugem mestu tole stališče: »... Slovenska imena v Julijskih Alpah pišem tako, kakor sva jih uvedla v planinsko literaturo jaz in prof. Gstirner... Po svojem načelu, da naj bodo vedno upoštevana stara, v narodu nastala imena, bi bil moral prevzeti čisto slovenski pravopis, vendar sem se moral ozirati na kontinuiteto v literaturi in na čitajoče občinstvo.« Tako prihaja sam s seboj v nasprotje, piše nekatera imena v čisto slovenskem pravopisu, potem zopet v dialektu in si jih končno sam ustvarja, ne da bi se bil prepričal in preiskal, če že obstoji kako domače ime.

Še nekako opravičljivo je, če je še za časa Avstrije pisana knjiga prevzela uradna nemška imena večjih krajev, n. pr. Veldes, Kronau, Steinbüchl, Radmannsdorf, Althammer, ki nam jih je vsiljevala nekdanja avstrijska birokracija. Vendar je Kugy šel še dalje: Ustvarjal je sam nemška imena gora ali jih nekritično prevzel. V to vrsto spadajo n. pr. Flitscher Grintovec (po dr. Tumi Bavški Grintavec po Bavščici, ne po Bovcu) Flitscher Scharte (dr. Tuma — Triglavska škrbina. Kje od nje je še Bovec!). Flitscher Schnee (po dr. Tumi Planja), Travniksattel (dr. Tuma pravi o tem »iznajdenka dr. Kugyja, nima nobene zveze s Travnikom, ampak je prehod iz Planice v Veliki Kot in od tam v Veliko Dnino). Končno pa še tisti Trentaboden! Zaman boste vpraševali po Trenti, kaj je to in kje je to. Kugy je nekritično prevzel to ime,

če ne od drugod, pa iz avstrijske vojaške karte, kamor ga je zapisal avstrijski feldvebel od kartografičnega zavoda. Trentaboden je naš Za Podnem (Za poldnevom) tam v Zadnji Trenti pod Bavškim Grintavcem. — Kje daleč spodaj so Korita v Trenti, a Kugy daje Škrbini v Zadnjem Prisojniku (med Prisojnikom in Razorjem) tudi imena Koritascharte, Mlinerscharte in celo Prisingjoch. Če je v ponavljanju teh imen kaka tradicija, potem bi bilo treba s tako, stvari popolnoma neodgovarjajočo potvorbo prenehati.

Kugy piše prav lepo in pravilno: Planica, Mišelj vrh, Cmir, Kanjavec, Debela peč, Mali in Veliki Draški vrh, Planja, Goličica, Kukla. Potem ga pa prevzame menda tradicija, ki jo je deloma sam ustvaril in bi jo zato lahko tudi sam opustil, ko piše: Jalouc, Peršiuč, Vršak, Lipa špica, Čedo, Vohu (na str. 319 nastane celo neki Hochvogel), Hriberce, Lepovče, Zadnji Dovg, Biel-Potok-Graben, Za Akam, Trebišniaalpe. Včasih pa namesto Vričsattel, Mojstrovkapas, Bukovac-Alpe je prepisan iz avstr. voj. karte, Črna Prst (der Črna Prst!) Porežen. Slovensko končnico »ič« piše dosledno »ié« — Vršič, Mošič. Namesto, teh pokvarjenk bi brez škode za tradicijo bila lahko uvedena književna slovenščina, kar velja tudi za ime Steiner (Stenar), ki je nastalo menda že pred Kugyjem iz dialektične izgovarjave Stejnar. Tudi vsak Nemec bi lahko razumel, da je Jalouc istoveten z Jalovcem, Peršiuč s Peršivcem itd. V skupini Viša in Poliškega Špika prihajajo v dotiko tri narodnosti. Nič ni zameriti Kugyju, ki obvlada italijanščino, slovenščino pa ne, če tod raje rabi nemško ali italijansko ime. Pa tudi tu se večkrat spodtakne. Sam je krstil, kakor sam pravi, furlanski Cima de lis Codis ali naš Turm nad Zadnjo Špranjo in Spranjeturm, »ki je kmalu postalo popularno«. Dr. Tuma mu očita, da kak Jof de Montasio ne obstoji, temveč le Jof del Montaż in mu celo pove za ta vrh nemško ime Bramkofel, ki ga je pa zopet iznašel Nemec Findenegg. Iz Hudih polic nastanejo: »Hude Balice, Huda Palica in končno Balitzenspitzen.

K sreči so Kugyjeva jezikovna razglabljanja redka. Nikakor ni res, da se »V« v začetku besede izgovarja

vedno kot »U«, tako n. pr. Urata = Vrata. Založništvo je sledilo temu poku in je pod sliko med str. 64 in 65 napisalo: Steiner aus dem Uratal. Čudno, da ni še napisalo Uršič in mesto Vrh — Urh! Raibler Seekopf mu je tudi Jerebica. Tič jerebica mu je Steinhuhn in Jerebica naj bi bila potem »Hühnerspiel«.

Na to je bilo založništvo vsekako opozorjeno in je šteti izdaji priložilo primerjalno tabelo med »imeni, ki jih uporablja dr. Kugy in današnjimi uradnimi označbami; naj bo most k slovenskim kartam in vodičem po Julijskih Alpah.« Ta most je oskrbel Ivo Lukanc iz Ljubljane. Knjigi je dodana kot novost skromna karta Julijskih Alp.

K temu je pripomniti, da kakih uradnih imen za gorske vrhove ni in da ima ta most veliko tiskovnih napak: Bovek (namesto Bovec), Škicijan (Škocijan), Vohn (Vohu-Vogel), Loska stena (Loška stena), Grintovek (Grintavec), ima pa tudi napake: Bovški Grintovec (Bavški Grintavec), Mangart (Mangrt), izpušča pa vse popravke onstran sedanje državne meje in tostran mnogo takih, ki bi bili potrebni: Trentaboden, Spleutaseen, Porežen, Trebišniaalpe, Zadnji Dovg, Veunca in dr.

Imenoslovje karte ima vse našete napake in pomanjkljivosti in jih povišuje še s tem, da ne pozna naših šumnikov tudi tam ne, kjer jih Kugy pravilno uporablja.

Založništvo bi storilo prav, če bi v prihodnji izdaji, ki bo vsekako še sledila, na pieteti napram pisatelju nekoliko popustilo in popravke izvršilo v tekstu samem, kakor je prevzelo številne pripombe pod črto prejšnjih izdaj v besedilo samo. Saj je preteklo skoraj pol stoletja, kar je bila knjiga spisana in v tem razdobju so nastopile razmere, ki take pietete ne opravičujejo več.

Pa to je pravzaprav samo mala lepota napaka prekrasne knjige, ki jo moremo opaziti samo mi tukaj in ki je ocenjevalci prve izdaje niti omeniti niso hoteli, saj so bili celo navdušeni nad tem, da je Kugy vsaj deloma porabljal slovenski pravopis (dr. I. C. Oblak). Lepoto knjige povečuje na zunaj še njena odlična oprema, ki dela založništvu vso čast. Po-

trudilo se je tako daleč, da je našlo našega Jaka Čopa za ilustrativni del knjige, nanašajoč se na Julijske Alpe. Njegove slike in njih reprodukcije so zelo lepe, čeprav se zdi, da hrani še večje lepote nekje v rezervi.

Vedno se bomo s hvaležnostjo spominjali dr. Kugyja, ki je opozoril svet na lepote naših gora in mu predstavil našega gorjanca vodnika. Če bomo

kdaj postavili spomenik v njegovi preljubljeni Trenti, v katero mu hitijo misli, ko stoji daleč od nje na najvišjih vrhovih Zapadnih Alp, bo to samo skromno znamenje naše trajne hvaležnosti.

Ta knjiga pa je in ostane knjiga vseh planinskih knjig, visoka pesem našim goram in velika hvalnica našim gorskim vodnikom. Dr. Pr.

RAZGLED PO SVETU

Matterhornovo severno steno si je prisvajal vodnik Bruno Primi, češ da jo je preplezal l. 1935 ali 1937. Znani alpinist Marcel Kurz ga je ujel na nekaterih protislovjih. Trdil je najprej, da je spal v zavetišču Solvay. Ker se je našla vpisna knjiga zavetišča Solvay od l. 1933—1944, se je Primi popravil, češ da je po vzponu spal v zavetišču Louis — Amédée. Tudi vpisno knjigo te kočje zdaj iščejo. Verjetno se Primi tudi tu ni vpisal. Le kaj si bo izmislil potem? Marcel Kurz pravi, da on ne bo odjenjal.

Celovška koča (Klagenfurterhütte 1660 m) je bila obnovljena in odprta 5. okt. 1952. Pri otvoritvi je bilo navzočih nad 500 planincev. Koča je tri ure oddaljena od Bistrice v Rožni dolini.

Znani plezalec Hiebeler ocenjuje »Todeserschneidung« v Gesäuse za skoraj tako težko kot sev. steno Zap. Zine. Je samo nekoliko lažja od Severne zajede v Laliderer, ki bi potemtakem bila najtežja plezarija v Severnih Apneniških Alpah.

Faulhorn je najstarejše gorsko zavetišče. Zgradil ga je l. 1823 hotelir Samuel Blatter, izrabljajoč turistično konjunkturo po Dunajskem miru. Dolgo časa je bila to najvišja zgradba v Evropi (2622 m), imela je 24 postelj in bila na glasu, da je draga. L. 1833 je prišel v Grindelwald tudi Alexander Dumas in opisal Faulhorn slikovito, z dokajšnjo porcijo fantazije: »Pihal je mrzel veter, tresel sem se od mraza že pri 2264 m. Kaj bo šele višje gori! Ko sem bolj padel kakor stopil v kočjo, se nisem menil za nikogar in vprašal samo za peč.« Oskrbnik je drva stehal in jih Dumasu prodal drago kakor žefran...«

Zavetišče je še danes uporabno in dosegljivo z železnico in z žičnico. V njej se še uveljavlja pravica, da se gostje zbude navsezgodaj, da so lahko navzoči pri sončnem vzhodu brez izjeme vsi. Pravice in dolžnosti veterananov!

Sedeči turizem in kanalizirani smuk imenujejo planinski romantiki turizem, ki se razvija ob žičnicah in vzpenjačah vseh vrst. Avstrija ima n. pr. v obratu 152 najrazličnejših žičnic in 25 velikih transportnih vzpenjač.

CAI so obljubili državno podporo 100 milijonov lir za obnovo koč, razrušenih med vojno, vendar so se v senatu premislili, češ da taka društva ne izpolnjujejo pogojev za tako javno podporo. Tega, da se je v l. 1952 v italijanskih Alpah smrtno ponesrečilo 70 ljudi, k sreči niso navedli.

Samivel je s svojo knjigo in filmom »Vrhovi in čudesa« (Cimes et merveilles) v alpinističnem svetu zbudil veliko pozornost. V zimskem zvezku revije »Alpinisme« nadaljuje s člankom »Alpinizem in njegova uganaka«. Začenja s simboliko, ki jo človeška govorica navezuje na višino: Kar koli spominja na vertikalnost, na višino, človeška govorica združuje s pozitivnimi pojmi, kar je v zvezi z nižino in z vodoravnostjo, pa presoja kot negativno. Ta asociacija idej in izraz, ta jezikovna in pojmovna združba naj bi bila vezana tudi na fizikalne zakone v mehaniki (nasprotje centrifugalne in centripetalne sile, os človeške rasti itd., s fiziološko predstavo pokončnega bitja, ki je živo in aktivno, v horizontalni legi pa mrtvo in pasivno itd. itd. vse do moške

erekcije skratka vse, kar je v zvezi z vzponom, je euforičnega značaja). Odpor proti težnosti, ki je v vsakem vzpenjanju, je najelementarnejši izraz vsakega normalnega človeškega bitja — otrok in doraščajoči mladenič hoče biti velik, vzvišen (tu avtor ne more mimo freudovske razlage očetomora pri primitivnih ljudstvih), pridružuje pa se k temu tudi občutek varnosti, če je človek na višini. V doraščajočem mladeniču se ta nagon izraža v volji, da bi se telesno in duševno razvil v popolnega človeka — začenja se obvezna drama doraščanja, drama upanja in zdvajanja, soočenja z okolico, ki mladeniča skoraj zakonito nikoli ne razume, iz česar sledi spor z idejami in z obkrožujočimi ljudmi, starši in vzgojitelji. Telesni razvoj pa se vrši s tem, da si mladinec prostovoljno izbira zunanje ovire in težave. Ena od tipičnih takih težav so gore, ki mladeniču lahko pomenijo to, kar kasneje možu uveljavljanje osebnosti v družini, v javnem življenju, v poklicu. Od tod toliko alpinistov, ki se pri tridesetih letih goram brez težav odrečejo. Tisti, ki vztrajajo pri njih še nadalje, imajo v sebi ali strast do narave ali pa jim je alpinizem notranja potreba, izraz njihove osebnosti. Zakaj? Spet prihaja na pomoč Freud: morda je v dnu duše kak zastaran manjvrednostni kompleks, morda ravno Ojdipov kompleks (oče prva ovira). Gora naj bi igrala pri tem vlogo očetovega bitja, nepremagljiva kakor v Sisifovem mitu. Vse, ki se poklicno bavijo z goro, Samivel seveda izvzema, ti so zunaj začaranega risa Freudove podzavesti. V Orientu je gora predmet verske meditacije in verskih simbolov (v Indiji, na Kitajskem), kar na zapadu redko srečujemo, izvzemši pri umetniških temperamentih. Ta v glavnem freudistična razlaga ni tako od muh. Gotovo je realnejša kot mistična razodetja o alpinizmu, ki jih beremo v laških revijah. Samivel nadaljuje: Gora ima svojo dinamično in svojo statično simboliko. Primitivnim ljudem je gora lahko bog sam, vir življenja (Čomolungma etc.) ali pa bivališče bogov (pri Indijcih, Grkih, Japoncih), podpornik neba, izbrani prostor, kjer pride človek v dotiko s svetom itd. Gora je še danes vir moči, sonca, življenja, veličasti. Ni čudno,

če so veličastne arhitekture — posebno verskega značaja — nekake umetne gore. (Speleologija je udejstvovanje v nasprotni smeri. Tudi to panogo je razložila klasična freudovska psihoanaliza kot »vračanje v materino naročje«.) Ni čudno, če se je potemtakem rodil alpinizem v mestih, da celo v pokrajinah, ki nimajo visokih gora (Anglija), to se pravi tam, kjer gora ni mogla roditi zgoraj omenjenih predstav, ki so vzdržale vse do XX. stol. Za alpinista je vsak vzpon, vsaka višinska zmaga posebno ugodje, ki ima svojo moralno vsebino, ker je to zmaga nad slabostjo, nad težnostjo, predstavlja torej nekako očiščevalni čin. Zato takšno nerazpoloženje alpinističnega sveta nad tehnizacijo gora. Občutek »transcendentalnosti« v gorah ima svoje objektivne osnove, vsak alpinist je nekak Gulliver v novem Liliputu: dinamične, vertikalne linije, prehod od pojavov intenzivnega življenja k pojavom smrti (sneg, skala) izostri občutek za lastno bivanje; samota, ki človeka poudari na eni strani kot neodvisno bitje, na drugi kot element vesolja; mir; občutek nadzemeljske sfere, kjer se združujejo linije vesolja v negibno brezčasnost, poleg tega pa cela vrsta fizikalnih pojavov v višinah, ki vplivajo na fizikalno bitje človeka, a mu obenem povzročajo tudi duševne spremembe, o čemer govore že zelo konkretno »višinski« fiziologi. Vpliv višine seveda ni pri vseh enak, gotovo pa je, da se do neke višine občutek moči in vitalnosti večja, potem pa spet pada (zaradi mraza, pomanjkanja ozona, radiacije etc.). Gotovo vzbuja bivanje v višinah posebno emocionalno stanje, spodbuja intuicijo na škodo logičnega, deduktivnega mišljenja. To je skoraj neizrekljivo — smo spet pri psihoanalizi. Spričo teh fizikalnih, fizioloških in psiholoških sprememb ni tako čudno, če je alpinizem za mnoge moderno iskanje Graala, Lepote, Resnice, simbol in celo konkretno iskanje zadnjega Spoznanja. Pojav vzpenjanja — zmaga nad težnostjo — je zvezan z ekstatičnim stanjem skoro pri vseh verstvih. Francoski novofreudist R. Desoille pa skuša v svojem delu o »Sanjah in sublimaciji« dokazati, da je depresija (potrtost) vedno zvezana s podobami nizhoda, sestopanja, padanja, evforija (dobro

razpoloženje) pa s podobami vzpona itd. Samivel skuša razložiti alpinizem tudi z antično bajko o Ikaru (antične bajke so moderni psihoanalizi tipične drame človeške zavesti). Ikar je konkretnější, realnejši od Adama »po padcu«, a v bistvu isto. Vsa zgodovina človeštva je upor zoper težo neznanega, odpor zoper brezdnost, ki zija pod njim. »Ikarizem« bi naj bil psihološka vsebina alpinizma, Ikarov kompleks duševna pobuda za vzpenjanje na višine, za zmago nad težnostjo (Gaston Bachelard je mnenja, da je to Atlasov kompleks!)

Psihoanaliza (n. pr. Jung) se je lotila tudi gorskih nesreč. Seveda za psihoanalizo veljajo formule: Če je plezanje nekaka kompenzacija, »ersatz«, pribežališče zaradi razočaranja nad družbo ali nad samim seboj, potem take rane lahko sprožijo podzavestni mehanizem samouničevanja. Lahko ima to samouničevanje mistični značaj — vrnitev k absolutnosti, poistovetenje z vesoljem i. p.).

Drugi psihoanalitiki govore o narcizmu alpinistov. Bog vrhov ni več bog, marveč človek, ki jih osvaja. Ta hipertrofirani jaz najdemo v teoriji o nadčloveku pri Lammerju, kar izvira iz Nietzscheja. Zaradi zakonov kompenzacije, ki moderni psihologiji niso več nobena skrivnost, utegne ta hipertrofirani jaz tudi sprožiti mehanizem samouničevanja. To velja za poedinca in za kolektiv. Sodobna zgodovina nudi za to presenetljive primere.

Samivel zaključuje: Alpinizem je verjetno najpopolnejši izmed vseh športov z izredno bogato in obširno psihološko vsebino. Tako tvegani šport se more opravičiti etično in socialno samo, če res oblikuje in bogati človeško osebnost. Dveh nevarnosti se alpinizem mora ogibati: nekoga novega mysticizma, ki ne more pripeljati nikamor drugam kot v novo duhovno zagato, in narcizma (= samozaverovanosti), ki je prav tako človeški skupnosti nevaren.

V severni steni Rateau-ja se je lani smrtno ponesrečil eden od vidnejših francoskih vodnikov Victor Chaud. Bil je mojster v suhi skali in v ledu, najboljši poznavalec sten v Meije, Ecrins, Pelvoux, Ailefroide, v vsem Oisansu.

Severna stena Velikega Dru-ja, ki sta jo lani preplezala brata Lesueur, je ena od največjih alpinističnih storitev zadnjih let. Smer je zbirka previsov, ki si slede ves čas v skrajni naklonini. Bivakirala sta dvakrat, drugič ne daleč pod vrhom stene. V tehničnem opisu sta samo dve mesti označila s VI.

Gora Kenya je drugi vrh v Afriki, komaj 15 km od ekvatorja v angleški Vzhodni Afriki. Kenya ima dva vrhova: Nelion (5230 m) in Batian (5240 m). Kakor smo že na kratko poročali, so lani francoski alpinisti, ki jih je bolj kot kdaj zgrabila strast po osvajanju novega oz. po prvenstvu, organizirali pohod v najvišje afriške gore: Kilimandjaro (6010 m), na Kenyo, ki je 820 km severno od najvišje afriške gore in na Ruvenzori (5450 m), na meji med Kenyo in belgijskim Kongom, 900 km zapadno od Kenyeje. Poslednjega niso dosegli, pač pa Kilimandžaro in severno steno Kenye; Kenyo je prvi zagledal misionar Krapff l. 1849 iz daljave 150 kilometrov. L. 1887 je vodil grof Teleki prvo ekspedicijo na Kenyo in dosegel višino 4600 m. Teleki je pisal, da je vrh več kilometrov široko žrelo, polno ledu... Angleški geolog Gregory je 1893 naštel 15 ledenikov in 6 glavnih dolin v pobočjih Kenye in poimenoval vrhove po plemenskih poglavarjih Masai. Cezar Ollier in Joseph Brocherel sta leta 1899 po južnem pobočju dosegla vrh Batian in zapisala, da je po severni steni dostop nemogoč. Čez to so se lani povzpeli Francozi. Najbolj znani imeni med člani ekspedicije sta Rangaux in Truffaut. V višini 4500 m se začenja pravi neplodni gorski svet, višina stene znaša komaj 600 m. Po slikah sodeč je bila zadeva kar resna. Tako se odkrivajo druga za drugo tudi pogorja v Afriki: Atlas, Djurdjura (v sev. Afriki), Hoggar Tassili, Air in Tibesti v Sahari, Abesinske gore, Drakensberger v Juž. Afriki in imenovane tri.

La Haute Route des Alpes, standardna visokogorska smučka tura v Alpah, je dobila v letu 1952 dvojnika v La Haute Route pyrenéenne, to je prečenje Pirenejev na smučeh od doline Aspe do Luchona. Speljana je tako, da obere vse višine, ne da bi bilo treba smučti odpeti, in brez

alpinističnih težav, torej brez vrvi in cepinov, vendar terja od človeka obvladanje smuške tehnike in primerne kondicijo. Pri nas na visokogorsko smučanje premalo gledamo. Edino PD Ljubljana in GRS je sem in tja dala pobudo za našo »haute route«, ki pa seveda ni standardizirana v nobenem našem gorskem predelu. Pirenejska »haute route« v svojem srednjem delu teče nad Cirque de Gavarnie, ki ga je že pred več ko 100 leti francoski geolog Ami Boué primerjal z našo Logarsko dolino.

Ena takih visokogorskih alpskih tur, za katero navdušujejo Švicarji, domači še bolj pa tuji smuški svet, je zveza med St. Morritzem in Chamonix-jem, z vodniki seveda. Tura se deli na tri dele: od St. Moritza do Andermatta, najvišja točka Rheinwaldhorn, 3406 m; od Andermatta do Saas-Fee; najvišja točka Veliki Fiescherhorn, 4046 m, Galenstock 3583 m in Fletschhorn, 3996 m; iz Saas-Fee v Chamonix. — Klasična visokogorska tura z mnogimi variantami.

V **Severnih Apeninih** je nastalo l. 1951 novo jezero Lago di Castel dell'Alpi 35 km južno od Bologne v dolini Savena. Vzhodno pobočje Monte dei Cucchi, 450 m nad dolino, 50 do 100 m pod grebenom, se je po daljšem deževju začelo udirati v širini 100 do 200 m. Pobočje ima naklonino komaj 14°. Udor je potegnil s seboj gozdove in zaselke ter zaprl dolino, tako da je nastalo sprva kar šest manjših jezer, globokih do 5 m, dolgih po 100 m in več, širokih 50 m. Največje jezero pa je nastalo tam, kjer je zemeljski plaz zajezil Save-no: 1200 m dolgo, 300 m široko in 26 m globoko. Na enem koncu gledajo iz jezera vrhovi dreves in slemenahiš. Udor je trajal več tednov, vsak dan je prinesel bistvene spremembe. 23 družin se je moralo izseliti. Cesto je odneslo na dolžini 1 km. Šola se je nekega dne v trenutku sesula. Vaščani pripovedujejo, da je v dolini več tednov grmelo, pokalo, šumelo in vršalo, dokler se ni vsa ogromna masa zemlje, peska in ilovice umirila v dnu doline. Nekaj podobnega se je tu zgodilo že l. 1870. Tudi tedaj je nastalo 1 km dolgo jezero, erozija pa je odprla potokom pot skozi naravni jez in jezero je pošlo. Tudi l. 1890 je zemeljski plaz vzlet nekaj hiš. Narava

je vedno na delu. V luči takihle dogodkov se nam etnološke legende (n. pr. nastanek Rabeljskega jezera) ne zde več tako iz trte zvite. Cf. tudi jezera okoli Korošice, dogodke v Predoslju, v Loški dolini.

Kaj iščemo v gorah? je naslov Klierovega članka v Berge und Heimat v januarški številki 1953. Kaj neki? Srečo. Samega sebe. Svojo človečnost, njeno potrditev. Iskati sebe, pomeni živeti. Skratka gore so »play-round« resnične človeške osebnosti, ki jo zatira enoličnost delovnega dne. Klier se je trditve skoraj ustrašil in zapisal še: nevarnosti, da bi alpinist sam sebe s tem povečeval in se zave-roval sam vase, ni. Razen pri izjemah, ki so procentualno povsod enakomerno posejane.

Hermanna Buhla podvig v sev. zap. steni Piz Badile komentirajo vse svetovne alpinistične revije in časopisi. Turo je opravil kot weekend turist in je zaradi pomanjkanja denarja napregel kolo. V petek opolnoči je dosegel švicarsko mejo in nato kar za cesto zadremal za nekaj ur, ker je prejšnjo noč prebil v poizvedovalni akciji za nekim pogrešancem. V soboto je ves dan pretolkel na kolesu in v vzponu do koč Sciora. V nedeljo zjutraj je vstal ob štirih, ob šestih pa prijel za granit. Enemu poglavju svojega opisa v »Berge und Heimat« je dal naslov »Hvalnice gumijastemu podplatu (seveda Marwi = Mariner Wastl). Pravi, da so bila najtežja mesta pravi užitek brez plezalnega orodja. Drugo poglavje je naslovil s »Previsi... previsi...« V vsej steni je uporabil eno samo streme, vzlet pa je s seboj vponko z začetnicama L. T. (Lionel Terray, francoski himalajec) in bil te najdbe istočasno »vesel in nanjo ponosen«. Ti previsi niso za ljudi »s slabimi živci«. Oprimki so majčkeni, toda Buhl si je ob njih mislil: Klein, aber mein. Ob polenajstih je izstopil in dobil na vrhu dva italijanska plezalna prvaka Maurija in Rattija. Po 800 m visokem razu se je spustil v vznožje Badile in ob 20. uri nastopil 20 km dolgo pot s 1000 m višinske razlike s kolesom na Maloja sedlo, nato pa se zagrizel v 140 km dolgo deželno cesto, kajti v ponedeljek zjutraj je moral biti v Innsbrucku v službi. Ob dveh zjutraj

je prekorajčil švicarsko mejo, 15 km pred Landeckom, kjer bi bil imel stopiti na vlak, ga je na nekem klancu prevzel spanec in zavozil je v občestni kamen; v loku ga je vrglo v globoki, deroči Inn, o čemer smo že poročali. Bilo je ob pol petih zjutraj.

Kako se kranjski kmetje vozijo po zasneženih hribih, je naslov članka v Valvazorjevem poročilu o bloških smučarjih, ki je izšel v januarski številki »Berge und Heimat«. Podatke za članek je dal Gustav Abel iz Salzburga, strokovnjak za alpsko speleologijo. Zanimiva je omemba prvega smučarskega učbenika, ki ga je spisal Schollmayer iz Celovca in ki omenja tudi bloške smučarje. Smuči imenuje smerci — smertschi, nemško Kufen. Izraz smučar je obenem tudi najstarejše alpsko poimenovanje za človeka, ki si pozimi podaljša stopala zato, da si skrajša pot. Prav je, da je ta naša pomembna starina našla pot v nemško revijo. Vodilni nemški smučarski zgodovinar in smučarski strokovnjak Carl J. Luther, urednik revije »Winter«, je posebno podčrtal to alpsko prazgodovino smučarstva. Taisti piše v zadnji lanski številki Bergsteigerja, da je komaj 10% smučarjev opremljenih s pravilnimi smučmi. Od tod baje toliko nesreč pri smučanju. Max Winkler pa meni, da je vzrok nesrečam enostranska tehnika alpskih vozačev in smučarskih dirkačev po izglajenih pistah. Turisti bi morali obvladati moderno tehniko, ki je preračunana predvsem na tempo, tekmovalci pa bi morali poznati tudi predvidnejšo vožnjo v celcu.

Najstarejša sporočila o smučeh imamo v buli papeža Gregorja IV., dalje v nekem odloku Ludvika I. Pobožnega (l. 834), v 13. stol. po poročajo o njih mongolski viri.

Himalajo (beseda izvira iz sanskrtškega hima = sneg in alaja = stan, torej »Snežni stan«, »Dom snega«) sestavljajo tri velikanska pogorja: 1. Karakoram, najvišji vrh K 2 ca 8610 metrov (tudi Dapsang ali Mount Godwin Austen); 2. Ladakh, najvišji vrh Rakapoši 7787 m; 3. Veliki Himalaja, ki se razteza od Inda do Assama, 2400 km dolg in 250 km širok. V cellem je v teh gorovjih 35 vrhov nad 7500 m in 15 čez 8000 m. Literatura o Himalaji se začinja z Aleksandrom Velikim in se končuje z zadnjimi

švicarskimi referati. Manj je poznana gorska skupina Padar v Pandžab-Himalaji v Kašmiru in Pandžabu. Vrhovi so tu večji del okoli 6000 m visoki, edini osemtisočak je Nanga Parbat, sedemtisočaka sta dva: Nun 7135 metrov in Kun 7086 metrov.

Alpinistika v ZSSR je stalna téma v reviji Fels und Firn, ki izhaja na Dunaju in je glasilo alpinistične »gilde« v turističnem društvu »Naturfreunde«. V spomladanski številki l. 1952 prinaša zanimive fotografije, ki se nanašajo predvsem na množično vzgojo alpinistične mladine v Tian Šanu in Kavkazu. Splošna je ugotovitev, da se alpinistika v ZSSR razvija samostojno brez vpliva klasičnih izročil evropskega alpinizma. Sicer pa članek ne prinaša ničesar, o čemer naš Vestnik še ne bi bil poročal.

Dr. ing. Carlo Donati je pred leti izračunal povprečno hitrost plezanja v različnih težavnostnih stopnjah, ki naj bi bila od 30 m za I. st. in 5 m za VI. stopnjo. V čas plezanja je štel tudi počitek in varovanje. V primeru južne stene Tofane v Zap. Ampezzanskih Dolomitih je računsko dokazal, da znaša za »samohodca« čas 2 uri, za navezo v dveh 4 ure, za vodnika s klientom 7 ur, seveda za izurjenega, veččega plezalca ob »normalnem« vremenu. Diagram vsake smeri, s čigar pomočjo je možno natančno izračunati čas plezanja, je »zadnje dopolnilo k partituri — plezalni smeri«. Donati je to podoba navezal na Comicijev domislek, da je plezanje podobno muziki (natančneje o tem v »Alpinismo Eroico« v poglavju Emilio Comici in glasba«, Hoepli, Milan 1942).

Tantalova jama v pogorju Hagen blizu Salzburga je najiminitnejša najdba avstrijskega jamarja Koppenwallnerja. Po najnovejših poročilih podzemni sistem hagenskih jam še dolgo ne bo ves odkrit.

Kaj se dogaja v človeku, kadar je v smrtni nevarnosti v gorah, je opisal švicarski geolog Albert Heim (umrl l. 1937, star 89 let), ki je nekoč v Säntisu padel 60 m globoko na snežišče in obležal brez posebnih poškodb. Nato je 25 let zbiral vse, kar je glede tega slišal ali opazoval. V 95% primerov so se misli in občutki vseh, ki so bili že tik pred nebivanjem, pred ničem, skladali z njegovimi

mi. Nobenega strahu, obupa ali groze pred smrtjo! Kaj je doživel Heim sam: Misлил je na posledice padca, na prestrašene obraze spremljevalcev, nato je sklenil, da bo ob »pristanku« uporabil steklenico z etrom. Nato je pomislil, da bi bilo dobro sneti naočnike. Poleg teh praktičnih premislekov je stopil predenj tudi del njegovega življenja: »Bil sem istočasno junak in gledalec drame. Kakor da sem šel na dvoje... Videl sem pismo-nošo, ki prinaša sporočilo o moji smrti moji materi. Ona in vsi moji sprejmejo to novico z globoko bolečino, toda tudi z vzvišeno velikodušnostjo. Nobene tožbe kakor tudi v meni ni nobenega strahu in muke, slovesno in brez bojazni grem v smrt.« To je bil občutek vdanosti v nujnost.

Marsikdo je podvomil v to Heimo-vo izjavo. Vendar ji lahko pritrdimo, zanašajoč se na lastne izkušnje in izjave znancev, ki so kaj podobnega doživeli. Moderna psihologija, ki brska po podzavesti (nekateri jo imenujejo globinska psihologija) govori o mišljenju in fantaziranju v šoku, ki naj bi bilo nekaj varovalni mehanizem v največji življenjski nevarnosti. V trenutku pretehtan položaj terja hitrih odločitev, ki ne bi bile možne, če bi v strahu pred smrtjo »izgubili glavo«, v njej je treba narediti tisti trenutek prostor samo za pozitivne, koristne misli. — Zelo pogosta je v takih trenutkih tudi kratka izbrana življenjska panorama, ki preleti pred očmi in človeka pomirja. To je fantazija v šoku, ki pa ji Sigmund Freud nekaj podobnega najde tudi v vsakdanjem življenju. To je nekako varstvo zoper duševno preobremenitev — saj fantazija in sanje niso nič drugega kakor beg iz resničnosti. In če smo še taki realisti, kdo bi si upal trditi, da za duševno razbremenitev ni potrebno niti prvo niti drugo? Vidiš nevarnost in kljub temu ali prav zato nam prišepetava igra misli in fantazije: Glej, kako lepo je življenje! In ob tej misli pozabiš na resničnost kakor v vabljivih sanjah. Morebiti spada to varanje med najgloblja ču-da naše duševnosti.

Zičnica na Matterhorn »goro gora«, »najsilnejši alpski obelisk«, ki že tretje leto razburja evropske ljubitelje neomadeževane narave, baje še vedno ni dejana iz dnevnega reda. V po-

letju leta 1951 so delali na odseku Plan Maison (Breuil) — Furggenrat. Postaja je v višini 3498 m blizu sedla Furggen. Ta odsek bo služil predvsem smučarjem. Italijanske oblasti se uradno niso izrekle zoper žičnico na vrh Matterhorna. Zoper njo govorijo, tako pravijo, predvsem rentabilitetni račun. Če je to res, se ni bati, da bi jo podaljšali. Tudi nimamo razlogov, da bi ne verjeli oficialni izjavi zastopnika CAI na kongresu UIAA v Zell am See. Izjavil je, da je načrt pokopan.

Dva angleška oficirja se ukvarjata z mislijo, da bi osvojila Everest s posebnim padalom, s katerim bi se spustila na North Col, nakar bi preostalih 250 m do vrha ne bilo več vprašanje. Pomožna ekspedicija pa bi pripravila poslednje taborišče v višini 8000 m. Najtežavnejši del bi za ta dva oficirja bil sestop z vrha na višino 8000 m. Raca ali resnica? Če je resnica, ne potrebuje komentarja.

Giovanni Segantini, svetovno znani slikar, je znal s svojim čopičem pričarati na platno prasilo gora in njihovo neizpovedljivo lepoto. Umril je 41 let star 28. sept. 1899 kot žrtev svojega slikarskega poklica. Slikal je v višini 2700 m (Schafberg nad Pointresino) v ledenem pišu in snegu. V delovni vročici je pozabil na to in po nekaj dneh podlegel. Hotel je dokončati svoj slikarski triptihon — nastajanje, življenje in smrt, v gorah, ki jih je tisto leto v zgodnji jeseni pokrnil sneg. Njegove slike »Sončni zahod«, »Dve materi«, »Planinski pašniki« spadajo med največja umetniška dela modernega časa. Njemu na čast so zapadni greben Grignette imenovali po njem, Trientinci pa kočo na vzhodnem pobočju Presanelle. 50-letnico njegove smrti so v Italiji slovesno praznovali.

Uredništvo je prejelo v zameno:

Vodnik, časopis za poljudno fizično kulturo, leto IV. 1952, avgust, oktober. Izdaja »Partizan«, Zveza za telesno vzgojo. Založba »Polet«, Ljubljana, Likozarjeva ulica 4. Vsebina: Prof. Drago Stepišnik: Očistimo naš šport profesionalizma; dr. Viktor Murnik: O sistemizaciji telesnih vaj; dr. Viktor Murnik: Sistem prostih vaj; prof. Drago Ulaga: Telovadne

ure ob potoku; Geod. Miroslav Černe; Met diska; Drago Ulaga: Več izletov — toda dobro pripravljenih. Drago Franković: Razvoj nogometnih sistemov; Stanko Trček: »Olimpiada«? Nova knjige, Vesti iz organizacij. — Za napredek naših organizacij; ing. Miloš Brelih: O prosvetnem delu v partizanskih društvih; Edi Serjan: Nekaj o igri in tekmovalnosti; dr. Alojzij Šef: Fizični razvoj in telesna vzgoja mladine; ing. Viktor Lindtner: O nekaterih vzgojnih načelih avstrijske telovadne in športne unije; Telovadba in šport; Partizanski domovi; Vesti iz organizacij.

Tabor, glasilo Združenja tabornikov Slovenije, izdaja Starešinski svet Združenja tabornikov Slovenije, založba »Mladinska knjiga«, Ljubljana. Iz vsebine št. 3—8, leto I. 1952: Priprave za letošnja taborjenja; Mladinska organizacija, Zveza pionirjev in taborništvo; Razlaga zakonov; Delo in življenje družine »Kunaver« Videm; Poročila raznih družin; Vojko Novak: Partizanska šola; Črto Zorec: Vodnik, njegova podoba in delo, Taborništvo po svetu, Taborništvo in filatelija; Kratke zanimivosti; Življenje bobrov; prof. Živko Lovše: Zajec in lisica; Načrt za potovalni tabor, Problemi izdelave šotorov; prof. Drago Ulaga: Taborniška telesna vzgoja bo sodobna; dr. Marij Avčin: Higiena in prva pomoč; Igre; Fran Milčinski: Kučevlasnik, Za dobro voljo, Taborni prostori. — Ob prvem maju; Prvomajski tabor na Lisci; Med izdelovalci šotorov; Ali se pripravljate na izpite; Vodniški tečaji v Mariboru; Trajne vrednote taborništva; Tehnični napredek in taborništvo; Novak V.: Ozkostali širokosti; Pariz—Tibet; Gustav Guzej: Poletje pod Pršivcem; prof. Živko Lovše: Veverica, polh, jež; Gozdna šola; Kuha na izletu; Uporaba in praktičnost taborniškega kroja; Lokostrelstvo; Taborne šege in navade; Humor; Taborni vestnik. — Naše neposredne naloge; Naši uspehi in napeke; Fr. Planina: Potuj in prav

potuj; R. Gubec: Tabornik in kolo; P. G.: Ob Savi od Radovljice proti Bohinjski Beli. Drago Kralj: S koleksom in šotorom po Nemčiji in Avstriji; Prvi tabor ZTS v inozemstvu; Kako taboriti na morju; B. L.: Pod Martuljkom; Gozdna šola na Kopaoniku; Andreja Štebi: Kaj pa dekleta?; dr. M. Šnuderl: Temelji državne ureditve Jugoslavije; Ideološka osnova ZTS; prof. Drago Ulaga: O treh pogojih dobrega smučanja, Spretnostne igre; Janko Blažej: Smučanje v gorah; V. Naglič: Roald Anundsen; Kako se premikajo živali; Iz malhe strica Volka; Miloš Požar: Kako si bomo izdelali Kanu. — Glasilo je bogato ilustrirano.

Sobotna oddaja »Kam pojdemo v nedeljo na izlet« v radiu Ljubljana. Vsako soboto med šesto in polsedmo uro zjutraj oddaja Radio Ljubljana nasvete za nedeljske izlete. Pri teh poročilih se upoštevajo vsi važnejši dogodki kot otvoritev koč, potov, spornih plosč, planinski tabori itd., vendar opažamo veliko pomanjkanje v tem, da smo često o vseh teh dogodkih premalo točno informirani. Planinska društva, ki žele, da se o planinskih dogodkih in zanimivostih njihovega območja poroča v radio in izvrši tozadevna propaganda, lahko pošljejo predlog za objave uredniku teh oddaj **tov. dr. Arnoštu Brileju, Ljubljana, Dalmatinova 1,** toda vsaj **en teden popreje.** Planinska društva naj zlasti pošiljajo podatke o manj znanih in novih poteh ter naj natančno opišejo pristope, razglede, izletne možnosti, zgodovinske in umetnostno-zgodovinske dogodke iz NOB, naravne, geološke, botanične in druge zanimivosti, skratka vse privlačnosti, ki bi utegnile vzbuditi pozornost turistov. Društva naj pazijo, da bodo podatki točni in zanesljivi, omenjene naj bodo izhodiščne točke, čas hoje, možnost prenočišča in prehrane itd. raje preveč kakor premalo.

PLANINCI, IZLETNIKI, LETOVIŠČARJI!

Ne pozabite si nabaviti ob obisku naših gora, izletniških koč in letovišč razne keramične okraske s prirodnimi in drugimi motivi, ki Vam bodo stalen spomin na krasote naše domovine. — Toda ne pozabite zahtevati le izdelke

KERAMIČNE INDUSTRIJE * Liboje pri Celju

ki so poceni in solidne izdelave. — Uprave planinskih domov in letovišč, zahtevajte naše ponudbe!

Planinci!

Sprostite se pri svojem športnem veselju gmotnih skrbi za primer telesne nezgode

*Vaše življenje za primec doživetja,
nezgode ali smrti*

zavaruje

Državni zavarovalni zavod

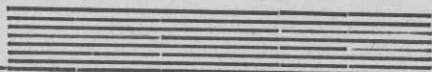
DIREKCIJA ZA LR SLOVENIJO, LJUBLJANA
Miklošičeva 19

Podružnice:

Celje, Kranj, Krško, Ljubljana - mesto, Ljubljana - okolica, Maribor I, Maribor II, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Postojna

Pogoji zavarovanja so zelo ugodni!

PLANINCI,

UPORABLJAJTE
OB VSAKEM ČASU

SOLEA-
KREMO

ZLATOROG

veletrgovina z usnjem,
gumo in teh. tekstilom

LJUBLJANA, PARMOVA ULICA 33

Telefoni:

centrala 21-121, direktor 20-013, prodajalni oddelek 20-011

Skladišče: Bežigrad št. 6, telefon 22-394

Iz svojih sortiranih zalog nudimo:

Raznovrstno usnje iz vseh uglednih tovarn v državi (spodnje in zgornje usnje, tapetniško, sedlarsko in galanterijsko usnje), potrebščine za čevljarje, sedlarje, tapetnike in torbarje, pogonsko jermenje, usnjeno in gumijasto, klinasta jermena vseh dimenzij

Gumijaste izdelke: cevi za vodo in plin, za pretakanje pijač, za paro, komprimiran zrak in avto-geno varjenje, za bencin in olje, za avtomobilske hladilnike, špiralne cevi za pritisk in vsesavanje, gumijasta tesnila, prešane in brušene plošče, manšete, kroglice, obroče, gumijaste škornje ter ostalo gumijasto tehnično in galanterijsko blago

Gumicano platno za dež. plašče dvojno in enojno

Tehnične tkanine: tehnični in sedlarski filc, filter-platno, impregnirano platno za delovne obleke, jutine in konopljne tkanine za embalažo, tapetništvo itd., čevljarški in krojaški sukanci, vrvarski izdelki, mlinske gurtne, vezalke, čevljarске podloge, blago za copate, čistilna volna, tekstilni odpadki itd.

Tehn. material za vzdrževanje obratov in zaščito delavcev

Obveščamo vse kmetijske zadruške organizacije in druge dobavitelje in odjemalce, da so se zaradi racionalnejšega gospodarskega poslovanja združila dosedanja izvozna in uvozna podjetja kakor tudi servisno in agencijsko podjetje Glavne zadruške zveze LRS, in sicer:

**AGROTEHNIKA
KOOPERATIVA SLOVENIJA
ŽIVINO - EXPORT
ZADRUŽNA AGENCIJA SLOVENIJE in
AGROSERVIS**

v novo skupno podjetje

»Agrrotehnika«

EXPORT – IMPORT

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 6

*

Vse zadruške organizacije ter drugi odjemalci in dobavitelji naj se odslej obračajo v vseh zadevah na **novo podjetje**

»Agrrotehnika« EXPORT-IMPORT
LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 6

Telefonske številke ostanejo do nadaljnjega nespremenjene

TISKARNA

Ljudske Pravice

Ljubljana, Kopitarjeva ulica šte. 6

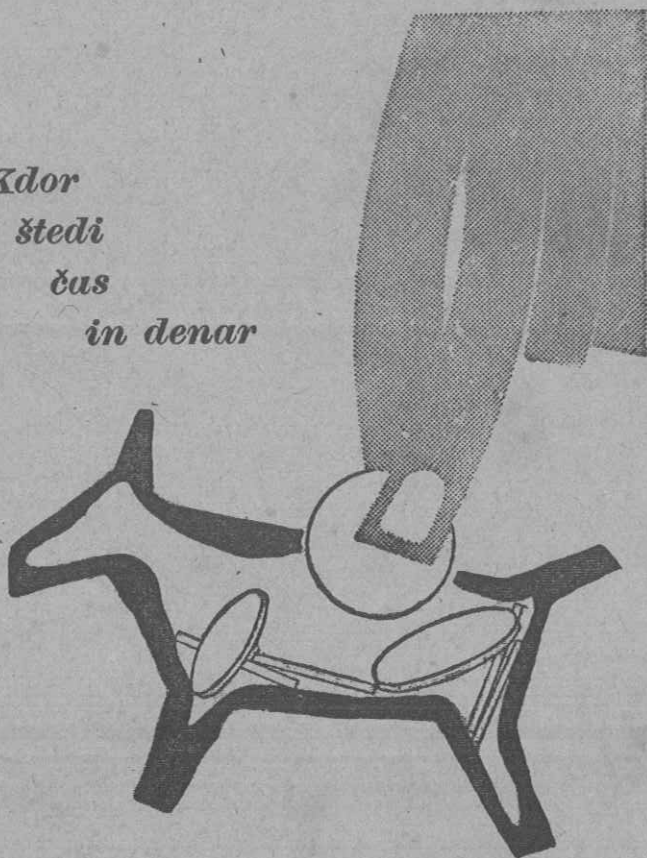
TELEFON ŠT.
23-261 do 65
NB: 6011-T-87

KNJIGOTISK
ROTOTISK
LITO-OFFSET-TISK
BAKROTISK
KLIŠARNA
KNJIGOVEZNICA

Kvalitetna izdelava

vseh vrst grafičnih izdelkov

*Kdor
štedi
čas
in denar*

KUPUJE PRI

Veleblagovnici

Na-ma
LJUBLJANA

*Delavci in nameščenci, izkoristite pri nakupu
vsega blaga ugodnost obročnega odplačevanja*